DE DOCTRINAE METRICAE RELIQUIIS AB EUSTATHIO SERVATIS.

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE

ACADEMIAE WILHELMAE ARGENTINENSIS

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

HENRICUS GROSSMANN

CASSELLANUS

ARGENTORATI

APUD CAROLUM I. TRUEBNER

MDCCCLXXXVII

Darmstadii typis G. Otto.

Nunc demum historia rei metricae graecae enarrari et de singulorum rei metricae scriptorum fontibus ita quaeri potest, ut certis fundamentis aedificium superstruatur. Delitescunt quidem hodie quoque in bibliothecarum latebris aliquot de re metrica scripta, quibus aegre careas in illius modi quaestionibus instituendis; attamen amplissima copia novorum de ea disciplina librorum nuper accessit Guilelmi Studemundi praeceptoris mei industria, qui in Anecdotorum Variorum Graecorum et Latinorum volumine primo (Berolini 1886) praeter ipsa scriptorum de re metrica verba id quoque sagaciter indagavit, quibus vinculis variorum auctorum praecepta inter se nexa sint. Ab his Studemundi studiis profecti et Henricus zur Jacobsmuehlen in „Pseudo-Hephaestionis de metris" editione (Argentorati 1886) et Ludovicus Voltz „de Helia Monacho, Isaaco Monacho, Pseudo-Dracone, scriptoribus metricis Byzantinis" (Argentorati 1886) et Georgius Rauscher „de scholiis Homericis ad rem metricam pertinentibus" (Argentorati 1886) singulas partes doctrinae metricorum Graecorum nova luce illustrarunt. Inter hos quos nominavi homines doctos Georgius Rauscher ex scholiorum Homericorum corporibus omnia ea conquisivit, quae ad rem metricam pertinent, id simul agens, ut singula scholia singulis ac certis grammaticis illustribus attribueret, qui cum in Homeri carminibus interpretandis laudabilem operam collocassent, digni habiti sunt posterioribus temporibus, quorum adnotationes in scholiorum Byzantinorum corpora modo integrae reciperentur, modo in breviorem formam redactae. In illis scholiis Homericis seligendis Georgius Rauscher noluit scholia, quae ad rem metricam proprie dictam pertinent, accurate distinguere ab eis, quibus quaestiones prosodiacae

tractantur. Et profecto permulta scholia Homerica ad rem metricam an ad prosodiacam disciplinam aptius referantur, dubitaveris. Itaque Rauscherus, ne quid omisisse videretur, quod aliquo modo rem metricam tangeret, in suam collectionem omnia ea scholia prosodiaci argumenti recepit, in quibus verba *διὰ τὸ μέτρον* vel similia occurrunt, quamvis praeter haec verba nihil eorum contineant, quorum ratio a scriptoribus metricis haberi solet. Unum scholiorum Homericorum genus a Rauschero consulto neglectum vel obiter tactum esse dolemus: illud scilicet, quod ad synizesin et similia *πάθη* pertinet.

Exclusit Rauscherus commentarios ab Eustathio in Homerum confectos (cf. Rauscher l. c. p. 4), quippe qui peculiari indigere viderentur disquisitione. Constat autem Eustathium, quamvis aetate superetur ab antiquissimis eorum Homeri codicum scholiis instructorum, qui ad nostra usque tempora servati sunt, non paucis scholiis Homericis usum esse, quae hodie non exstant. Itaque operae pretium facturus esse mihi videor, si omnes illas Eustathii adnotationes congessero et digessero, quibus de re metrica agitur, cum praesertim iam Studemundus in Anecdotorum Variorum volumine primo passim adnotaverit, quantopere consentiant scriptorum metricorum verba cum aliquot locis Eustathii, quem non tantum scholiis Homericis sed etiam nonnullis libris de re metrica conscriptis usum esse consentaneum est. Accedit, quod nuper Oscarus Seyffert in „Berliner philologische Wochenschrift“ a. 1886 p. 963 philologos scite hortatus est, ut tandem adnotationes metricas ex Eustathii commentariis colligerent. Hanc autem operam nolui artioribus commentariorum ab Eustathio in Iliadem et in Odysseam conscriptorum finibus cohiberi, sed perlustravi praeter hos etiam commentarios ab eodem Eustathio ad Dionysii periegesin et ad Ioannis Damasceni hymnum pentecostalem (Mai, Spicil. Rom. V 161 sqq.) confectos, quamquam paucis locis adnotationes ad rem metricam referendas in his commentariis deprehendi. [1]

[1] In Eustathii prooemio commentariorum Pindaricorum nihil inest, quod ad rem metricam attineat, cf. p. 28, 50 ed. Schneidewin Gottingae 1837.

Seclusi tamen ab hac commentatione omnes eas Eustathii adnotationes, quibus quaestiones prosodiacae tractantur. Nam Eustathius, ut solet eos quorum scriptis utitur auctores ita exscribere, ut auctorum nomina non referat, quos inspexerit scriptores ad quaestiones prosodiacas solvendas, ita tantum indagari poterit, ut ad unum omnia scholia, quae ad rem prosodiacam spectant, examines atque in his ea quoque, in quibus metri nulla fit mentio.

Ex eis, quae iam singillatim exponam, efficitur Eustathium praeter scholia Homerica et praeter aliquot ex eis libellis metricis, qui ex Studemundi Anecd. Var. vol. I vel aliunde innotuerunt, usum esse paucis, qui hodie aut perierunt aut in bibliothecarum tenebris latent; nec paucorum, qui editi sunt, tractatuum meliorem atque integriorem formam Eustathio praesto fuisse quam nobis. Hoc quod ultimo loco dixi pertinet maxime ad „scholia Hephaestionea *B*", quae cum in editione a Guilelmo Hoerschelmann (Dorpati 1882) curata triginta paginas occupent, ad solas paginas 1—13, 3 bona contextus recensio hodie superest; eorum, quae inde a p. 13, 5 usque ad p. 30 edita sunt, non habemus nisi misere truncatam formam. Atque iam Studemundus demonstravit non paucos ex eis, quos primum publici iuris fecit, libris metricis ex integriore „scholiorum Hephaestioneorum *B*" recensione derivatos esse. Hac igitur integriore recensione Eustathium quoque usum esse apparebit.

CAPUT I.

DE SYLLABA COMMUNI.

Ad doctrinam *περὶ κοινῆς συλλαβῆς* hae pertinent Eustathii adnotationes:

I. Syllaba longa corripi potest, si longa vocali terminatur ante vocabulum a vocali incipiens:

a) Eust. 1516, 5 ad δ 728: „*ἀκλεᾶ*“ . . . *δακτυλικῶς διὰ τὴν εἰς φωνῆεν περαίωσιν καὶ τὴν μετ' αὐτὸ θέσιν τοῦ ἐπαγομένου φωνήεντος· φησὶ γάρ* „*ἀποκτεῖναι μεμάασιν ἀκλεᾶ ἐκ μεγάρων*“.

b) Eust. 25, 25 ad Α 15: „*χρυσέῳ ἀνὰ*“ . . . *ἡ γὰρ χασμῳδία κοινώσασα τὸ φύσει μακρὸν ω ἐταπείνωσεν.* Item intra eiusdem vocabuli corpus:

Eust. 1665, 38 ad Matronis hexametrum apud Athenaeum XV 697 f servatum: *ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τῷ* „[*οὔτε*] *ποιητάων*“ . . ., *ὡς βραχεῖα ἐλήφθη ἡ ἄρχουσα λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ* „*Ἴστρος τοιαύτας παρθένους μνηστεύεται*“ ⟨Aesch. fr. 159 ed. Dindorf⟩ *ἡ δευτέρα χώρα βραχεῖαν ἔχει τὴν κατάρχουσαν λέξιν.*

II. Syllaba brevis produci potest,

1[a]) si in fine vocabuli posita est et proximum vocabulum a vocali initium capit:

a) Eust. 998, 53 ad Ξ 485: .... „*Ἄρεος* ⟨*ἀλκτῆρα*⟩“ *ἐκτείνεται ἡ λήγουσα κατὰ τροπὴν κοινῆς συλλαβῆς διὰ τὴν καταπεραίωσιν καὶ τὸ ἐφεξῆς κατάρχον φωνῆεν. καὶ οὕτω μὲν καὶ ὁ Ἀκάμας* (cf. Ξ 478: *τῷ δ' Ἀκάμας ἔκπαγλον κτλ.*)

b) Eust. 657, 10 ad *Z* 479: ἐν τῷ „καί ποτέ τις εἴπῃσιν" ἐκτείνεται τὸ „τις" μετρικῶς διὰ τὸ καταπεραιοῦσθαι μέρος ὂν λόγου. Cf. etiam Eust. 1343, 14.
c) Eust. 380, 23 ad *Γ* 40: ἐκτείνεται δὲ ἡ λήγουσα τοῦ „ὄφελες ⟨ἄγονός τ' ἔμεναι⟩" λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς πρὸς θεραπείαν τῆς τοῦ στίχου λαγαρότητος. [ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς τὸ „ὁμηγερέες" ἐν τῷ „πάντες ὁμηγερέες" ⟨*H* 415⟩ μακρὰν ἔχει κατάληξιν.]
d) Eust. 963, 44 ad *Ξ* 1: τὸ „οὐκ ἔλαθεν (ante ἰαχή)" ἐκτείνει τὴν λήγουσαν λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς· καταπεραιοῖ γὰρ εἰς μέρος λόγου κατὰ τοὺς τεχνικοὺς καὶ τὴν ἑξῆς ἔχει ἀρχομένην ἀπὸ φωνήεντος.
e) Eust. 1140, 11 ad *Σ* 224: „ἄψ ὄχεα τρόπεον· ὄσσοντο γὰρ" . . . εἰ . . . ἡ ἄρχουσα τοῦ „τρόπεον" . . . σμικρύνεται, ἀναγκαίως ἡ λήγουσα ἐκτείνεται λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς (ubi simul fortior intercedit interpunctio).

1[b]) si vocalis brevis in fine vocabuli posita est et proximum vocabulum a consona simplici incipit:
a) Eust. 1618, 53 ad *ι* 109: τὸ δὲ „ἄσπαρτα (ante καὶ)" ἐκτείνει τὴν λήγουσαν.
b) Eust. in Spic. Rom. V 288 extr. ad „Νῦν ἐκ Σιὼν γὰρ ἐ ξ ε λ ή λ υ θ ε νόμος": τὸ δὲ „ἐξελήλυθε νόμος" ἄλλως μὲν οὐκ ὀρθῶς ποδίζεται διὰ τὸ βραχυκατάληκτον τοῦ „ἐξελήλυθε"· πυρρίχιος γὰρ βαίνει ὁ πέμπτος πούς· ἔχει δὲ θεραπείαν λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς, ὁποίαν καὶ ἀορίστου λήγουσα ὁμοίως ἐν τῷ „Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν ἰαχή" ⟨*Ξ* 1⟩.

2) vi accentus acuti:
a) Eust. 1647, 22 ad *κ* 60: . . . ἐν τῷ „βῆν εἰς Αἰόλου κλυτὰ δώματα" λαγαρότης ἐστίν . . . θεραπεία δὲ . . . μάλιστα . . . ἡ ὀ ξ ε ῖ α, δυναμένη ἐκτείνειν, ὡς ἀλλαχοῦ ἐρρέθη (v. infra), οὐ μόνον βραχὺ φωνῆεν, ᾧ ἐ π ί κ ε ι τ α ι, ὡς ἐν τῷ „αἰόλον ὄφιν" ⟨*M* 208⟩, ἀλλὰ καὶ τ ὸ π ρ ὸ α ὐ τ ῆ ς καὶ ⟨τ ὸ⟩ μ ε τ' α ὐ τ ή ν (cf. 641, 36).
b) Eust. 1357, 14 ad *Ω* 425: Τὸ δὲ „διδόναι", τελευταῖος ὢν ποὺς ἐν τῷ „δῶρα διδόναι", καινῶς

ποδίζει τὸ ἡρῷον μέτρον . . . λείπεται οὖν ἐκτείνεσθαι τὸ μικρὸν ō τοῦ „διδόναι“ ὁμοίως τῷ „ἐρρίγησαν, ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν ⟨*M* 208⟩.“

c) Eust. 1114, 41 ad *P* 446: „ὀϊζυρότερον“ . . . πέπονθε δὲ τὸ μέτρον διὰ τὸν ἐντεῦθεν τρίβραχυν πόδα λαγαρότητα θεραπευομένην τῇ ὀξείᾳ, ἥτις καὶ αὐτὴ χρόνον προστιθεῖσα κατά τινα λόγον κοινῆς συλλαβῆς ἐκτείνειν δεδύνηται, ὡς καὶ ἐν τῷ „ἐρρίγησαν, ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν“ ⟨*M* 208⟩.

d) Eust. 1449, 43 ad *β* 350: „λαρότατος“ . . . καὶ οὕτως εὑρεθήσονται συλλαβαὶ βραχεῖαι τρεῖς ἐφεξῆς, ἤγουν τρίβραχυς πούς· καὶ ἔστι μὲν οὐδὲ τοῦτο ἀγαθὸν ἐν μέτρῳ δακτυλικῷ, κρεῖττον δὲ ὅμως τοῦ προτέρου, ὡς τῆς ἐπικειμένης ὀξείας δυναμένης τὸν βραχὺν χρόνον μηκῦναι τοῦ ō, καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ „Τρῶες ἐρρίγησαν, ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν“ ⟨*M* 208⟩. ὥστε τοῦ $\overline{λα}$ ἐκτεταμένου μένοντος ἐκταθήσεται τὸ $\overline{ρο}$ συνήθως διὰ τῆς ὀξείας· ὡς καὶ ἐν τῷ „Τηλέμαχ᾽, οὔτις σεῖο κακοξεινότερος ἄλλος“ ⟨*υ* 376⟩. Cf. etiam Eust. comment. ad Dionys. Perieg. v. 739, ubi de versu 742 „ἐμπελάσαι· μάλα γάρ τε κακοξεινότεροι ἄλλων“ haec verba fecit: Σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ οὗτος τοῦ „κακοξεινότερος“ τὴν προπαραλήγουσαν ἀντὶ μακρᾶς ἐδέξατο· καθὰ καὶ ὁ ποιητὴς ἐν Ὀδυσσείᾳ ⟨*υ* 736⟩, ἔνθα καὶ ἐρρέθη τὰ εἰκότα (in Eust. commentario ad Od. *υ* 736 nihil hodie legitur, quod ad formam κακοξεινότερος pertineat).

e) Eust. 727, 2 ad *Θ* 517 „δίφιλοι“: Τὸ δὲ „δι“ ἐκτείνει τὴν λήγουσαν καὶ ἐνταῦθα τρόπῳ κοινῆς συλλαβῆς.

f) Eust. 1818, 34 ad *ρ* 226 „ἔμμαθεν“: Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ δι᾽ ἑνὸς $\overline{μ}$ γραφὲν τὸ „ἔμαθεν“ ἐκτείνοι ἂν τὴν ἄρχουσαν διὰ τῆς ὀξείας κατὰ λόγον κοινῆς συλλαβῆς.

g) Eust. 629, 37 ad *Z* 135 „Διώνυσος“: Τὸ δὲ „Διόνυσος“ ἐνταῦθα πολλὰ τῶν ἀντιγράφων διὰ μεγάλου τοῦ $\overline{ω}$ γράφουσιν, οὐ δι᾽ ἀνάγκην μέτρου

κατά τινας, δύναται γὰρ καὶ μικρὸν ὂν διὰ τῆς ὀξείας ἐκτείνεσθαι, ἀλλὰ κατά τινα διάλεκτον.

h) Eust. 458, 3 ad Δ 155 „φίλε κασίγνητε“: Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ „φίλε“ ἐκτείνει ἐνταῦθα τὴν παραλήγουσαν . . . κατὰ λόγον κοινῆς συλλαβῆς διὰ τὴν ὀξεῖαν, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις γίνεται.

i) Eust. 1904, 28 ad φ 119: Ὅρα δὲ ὡς ἐν τῷ „ὀρθὸς ἀναΐξας“ ἡ „ἀνα“ πρόθεσις ἐκτείνει τὴν λήγουσαν διὰ τὴν ἐπιφερομένην ὀξεῖαν λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς.

3) vi accentus circumflexi:

a) Eust. 1465, 6 ad γ 230: „Τηλέμαχε ποῖον“ . . . καὶ ἡ περισπωμένη δέ, ἧς τρόποι τρεῖς ἐκτάσεως, δυναμένης ἐκτείνειν ὥσπερ τὸ φωνῆεν ᾧ ἐπίκειται, οὕτω καὶ τὸ μετ᾽ αὐτὴν καὶ τὸ πρὸ αὐτῆς δέ, ὡς ἐνταῦθα.

b) Eust. 114, 41 ad Α 342: τὸ δὲ πάθος τοῦ στίχου τὸ ἐν τῷ „ὀλοῇσι“ θεραπεύουσιν οἱ μετρικοί, ὡς οἴδασιν ἐκεῖνοι, λαγαροῦ ὄντος καὶ ἐκτείνοντος μουσικῶς τὴν λο συλλαβὴν διὰ τῆς ἐφεξῆς περισπωμένης.

4) vi interpunctionis:

a) Eust. 641, 28 ad Ζ 265: τὸ δὲ „μένεος“ ἐκτείνει μετρικῶς ἐνταῦθα τὴν λήγουσαν διὰ τὴν ἀρέσκουσαν Ἀριστάρχῳ τελείαν στιγμὴν καὶ τὸ ἐν αὐτῇ οὕτω χρονίζον καὶ στάσιμον τῆς φωνῆς, λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς.

b) Eust. 1269, 51 ad Χ 282 „μένεος ἀλκῆς τε λάθωμαι“: Ἔνθα ὅρα τὸ „μένεος“ ἐκτεῖνον τὴν λήγουσαν καὶ δίχα στιγμῆς, ὥστε καινοπραγοῦσιν οἱ ἐν τῷ „μή μ᾽ ἀπὸ γνώσης μένεος“ ⟨Ζ 265⟩ στίζοντες μέσην ἐν τῷ „μένεος“. δύναται γὰρ ἡ λέξις, κἂν ἄλλως ἀναγνωσθείη „μένεος ἀλκῆς τε λάθωμαι“, ἐκτείνειν τὸ $\overline{\text{ος}}$, καθὰ καὶ ἐνταῦθα.

[c) parum recte dicit Eustathius 42, 43 ad Α 51: τὸ „βέλος ⟨ἐχεπευκὲς ἐφιείς⟩“ ἐκτείνει τὴν λήγουσαν λόγῳ στιγμῆς κατὰ κοινὴν συλλαβήν; nulla enim interpunctione oratio hoc loco dividitur].

5) vi spiritus asperi:
τὴν δασεῖαν Eustathius non nisi cum aliis causis coniunctam ad syllabam producendam adsciscit: cf. 19, 37 ad *Α* 4; 81, 2 ad *Α* 193; 399, 44 ad *Γ* 172; 480, 35 ad *Δ* 338; 625, 14 ad *Ζ* 62.

6) vi liquidae $\overline{\rho}$:
Eust. 1012, 32 ad *Ο* 187: *Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ στίχος, οὗ ἐν τῷ τέλει κεῖται τὸ „οὗς τέκετο Ῥέα", εἰ καὶ εἰς τρίβραχυν πόδα δοκεῖ καταλήγειν, ἀλλ' οὖν εἰς δάκτυλον λογίζεται, οἷα τοῦ ρ̄ ἐκτείνοντος τὴν πρὸ αὐτοῦ συλλαβήν, ὡς καὶ ἐν τῷ „ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσιν"* ⟨*Η* 474⟩.

vi liquidae $\overline{\lambda}$:
Eust. 170, 26 ad *Β* 44: *Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ „ὑπὸ λιπαροῖσι" τινὲς „ὑπαὶ λιπαροῖσι" γράφουσιν, ὀκνοῦντες νοεῖν ὡς καὶ αὐτὴ ἡ „ὑπό" πρόθεσις μακρὸν ἐνταῦθα ἔχει τὸ ο̄ διὰ τὴν ἐπιφορὰν τοῦ λ̄ κατὰ λόγον κοινῆς συλλαβῆς.*

Liquidae $\overline{\mu}$, $\overline{\nu}$ syllabam producentes apud Eustathium non occurrunt.

7) vi mutarum δ̄, τ̄, π̄:
ad quas mutas Eustathius, cum eas solas ad brevem syllabam producendam non sufficere putaret, etiam alias causas *συλλαβῆς κοινῆς* attulit: cf. de δ̄ littera 400, 1 ad *Γ* 172; de τ̄ 81, 4 ad *Α* 193; de π̄ 1465, 3 ad *γ* 230.

Litterae σ̄, ad hanc materiam pertinentis apud Eustathium mentio non fit.

Antiquissima, ut videtur, forma doctrinae *περὶ κοινῆς συλλαβῆς* in Dionysii Thracis arte grammatica inest (p. 20—22 ed. Uhlig), ex qua Hephaestionem ita pendere, ut Dionysium corrigere conaretur, Uhligius in adnotatione demonstravit (ad p. 21). Heliodorus autem propriam et amplificatam formam praebuerat, cuius pars servata est in Choerobosci Exegesi ad Hephaestionis enchiridion (p. 52 sq. ed. Hoerschelmann in Studemundi Anecd. Var. vol. I). Atque ex eodem Heliodoro doctrinam Dionysii ab eius scholiastis auctam esse manifestum est (cf. Schol. ad Dionys. Thrac. ed.

I. Bekker in Anecd. Graec. II p. 825 sq.)[1]; itaque scholia Dionysiana cum Choerobosci Exegesi non paucis locis consentiunt.

Si Eustathii reliquias *περὶ κοινῆς συλλαβῆς*, quas supra exscripsi, cum eis comparaveris, quae de eadem re apud Choeroboscum in Exegesi et apud scholiastas Dionysii Thracis leguntur, non dubitabis, quin Eustathius quoque doctrinam Heliodoream praebeat ad eos, de quibus ei agendum erat, versus Homericos adaptatam. Semel Eustathius propius a Dionysio quam ab Heliodoro abest, cum dicat p. 998, 53 ad Ξ 485: *ἐκτείνεται ἡ λήγουσα κατὰ τροπὴν κοινῆς συλλαβῆς διὰ τὴν καταπεραίωσιν καὶ τὸ ἐφεξῆς κατάρχον φωνῆεν*, id est tertium, quod Dionysius statuit, genus *κοινῆς συλλαβῆς* (p. 21, 4 ed. Uhlig).[2] Quod genus Heliodorum ita coercuisse, ut non nisi ante vocabula a littera ῑ incipientia productionem statueret, docent verba Choerobosci in Exeg. p. 52, 3 sq. consentientia cum verbis schol. Dionys. p. 830, 7 sq.

Nec dubitavi ea, quae Eustathius *περὶ κοινῆς συλλαβῆς* affert, secundum illum Heliodori ordinem digerere, de quo Choeroboscus et scholia Dionysiana inter se consentiunt. Nonnulla, quae Eustathius ipse perperam addidit, his [ ] uncinis inclusi.

Heliodori doctrina Eustathium usum esse elucet etiam ex his verbis, quae p. 1465, 10 explicationem *περὶ περισπωμένης* sequuntur; post breviter iterata *συλλαβῆς κοινῆς* genera, quorum ultimum *ἡ δασεῖα* hoc loco est, Eustathius sic pergit: *ἐν γοῦν τῷ „αἰόλον ὄφιν“ ⟨M 208⟩ ἤρεσε τοῖς παλαιοῖς εἰπεῖν, ὡς ἀρκεῖν ὁ ποιητὴς ἡγήσατο τὸ πνεῦμα πρὸς ἀναπλήρωσιν χρόνου ἐν τῷ „ὄφιν“. τάχα γάρ φασι τοῦ ρ̄ δασέος ὄντος ἤσθετο ἐκφώνησιν πλείω ἔχειν τὸν ἕκτον πόδα, ἵνα δηλαδὴ καταλογισθείη ὁ πυρριχιζόμενος „ὄφις“ ἐν τῷ „αἰόλον ὄφιν“ ἀντὶ τροχαίου. ἐπεὶ καὶ Ἡ λ ι ο δ ώ ρ ῳ δοκεῖ ἐπὶ πολλῶν τὴν δασεῖαν πλέον τι*

---

[1] Ea, quae Gaisford in Hephaestionis editione Oxon. I p. 154 sq. edidit, non ad Hephaestionem ipsum pertinent, sed ex scholiis ad Dionys. Thrac. pertinentibus exscripta esse apparet.

[2] cf. etiam tractatum codicis Ven. Marc. 483 in Studemundi Anecd. Var. I p. 191 sq.

νέμειν χρόνου δηλονότι. ὃ δὴ φαίνεται καὶ ἐν τῷ „ζεφυρίη πνείουσα“ ⟨η 119⟩· καὶ ἐν αὐτῷ γὰρ ἡ δασύτης τοῦ φ ἔνειμέ τι τοιοῦτον τῇ ζε συλλαβῇ. Hanc adnotationem hausit Eustathius aut ex ipso Heliae Monachi appendicis I capite II (ed. Studemund in Anecd. Var. I p. 182, 7) aut ex eodem quo ille fonte. Nam in Appendice haec leguntur: τάχα δὲ καὶ τῆς τοῦ φ δασέως ὄντος ᾔσθετο ὁ ποιητὴς ἐκφωνήσεως πλέον τι ἐχούσης διὰ τὴν σφοδρότητα τοῦ πνεύματος, καὶ ἀρκεῖν ἡγήσατο τὸ πνεῦμα πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ χρόνου. οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ „ζεφυρίη πνείουσα“ ⟨η 119⟩ τὸ αὐτὸ ἂν εἴη. Ἡλιοδώρῳ δὲ δοκεῖ ἐπὶ πολλῶν τὴν δασεῖαν πλέον τι νέμειν. Cf. etiam Scholia Hephaestionea *B* p. 24, 1—3 (ed. Hoerschelmann, Dorpati 1882): ἢ ὅτι ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς ᾔσθετο τῆς τοῦ δασέος φ ἐκφωνήσεως πλέον τι ἐχούσης διὰ τὴν σφοδρότητα τοῦ πνεύματος, ὡς καὶ Ἡλιοδώρῳ δοκεῖ τῇ δασείᾳ πλέον τι νέμειν. Τὸ αὐτό φασιν καὶ περὶ τοῦ „Ζεφυρείην“.

In Heliae Monachi appendice I reliquias Heliodori inesse perspexit Studemundus l. c. p. 177, cf. etiam Ludovicum Voltz in commentatione supra memorata pag. 14 sq.

Scholia Hephaestionea hodie breviorem formam praebent, scholia ad Dionys. Thrac. nihil de hac re exhibent.

Apud Eustathium loco supra indicato (p. 1465. 15) praeterea haec leguntur:

Σημείωσαι δ' ἐνταῦθα καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης πᾶσα τάσις ἐκτείνειν δύναται τρόπῳ κοινῆς συλλαβῆς. ἀλλὰ οἱ τόνοι μὲν μουσικῆς ὄντες ἀπηχήματα, ὥς φασιν οἱ παλαιοί, ἔχουσιν τοιαύτην δύναμιν. ἐστὶ δέ τι, φασί, τοιοῦτον καὶ ἐν πνεύμασιν, ἔτι δὲ καὶ ἐν πάθεσι. πλὴν ἀδυνατεῖ τὰ πάθη κοινὴν ποιεῖν συλλαβήν, ἤγουν ἡ ἀπόστροφος καὶ ἡ ὑφὲν καὶ ἡ ὑποδιαστολή. ἐστὶ δέ, φασι, μουσικὴ ἀπήχησις καὶ ἐν τούτοις.

Ad scholion aliquod in Dionys. Thrac. hodie deperditum haec verba redire suspicor. Quae in scholiis apud Bekkerum p. 674 et p. 713 leguntur (σημείωσαι δὲ ἐπὶ τῶν πνευμάτων... ὅτι οἱ μουσικοὶ ταῦτα ἐφεῦρον κτλ.), non sufficiunt ad Eustathii verba explicanda, nec magis ea, quae ex capite 3 scholiorum huc trahi possunt (τόνος ἐστὶν ἀπήχησις ἐναρμονίου φωνῆς),

quae verba ex ipsa Dionysii arte grammatica (p. 6, 15 ed. Uhlig) deprompta sunt.[1]

Grammaticorum nemo Eustathio maiorem operam dedit accumulandis causis *κοινῆς συλλαβῆς*, in quo studio persequendo eum nonnunquam iustum modum migrasse ex his intellegitur:

1) Eust. 19, 36 ad *Α* 4: *τὸ „αὐτοὺς δ' ἑλώρια“ .. ἐκτεταμένην ἔχει τὴν αρχουσαν τοῦ „ἑλώρια“ λόγῳ σπονδείου κατὰ κοινὴν συλλαβήν· ἐκτείνεται γὰρ οὐ μόνον ⟨1⟩ διὰ τὴν ἐπικειμένην δασεῖαν, ⟨2⟩ ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπαγομένην ὀξεῖαν ⟨3⟩ [ἔτι δὲ καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς].*

2) Eust. 81, 1 ad *Α* 193: *„ἕως ὃ ταῦθ' ὥρμαινε“ ... τὸ δὲ ō κατὰ τέσσαρας τρόπους κοινῆς συλλαβῆς ἐκ τοῦ ταπεινώματος τῆς βραχείας ἀνίσταται μηκυνόμενον· ⟨1⟩ καὶ γὰρ δασύνεται ⟨2⟩ [καὶ τόνον ἔχει ὀξύν, κἂν ἡ συνέπεια βαρύνῃ αὐτό] ⟨3⟩ καὶ εἰς μέρος λόγου καταπεραιοῖ... ⟨4⟩ ἔχει δὲ καὶ τὸ τ̄ ἐπαγόμενον.*

3) Eust. 399, 43 ad *Γ* 172:

— — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — — | — ∪̄

αἰδοῖός τέ μοί ἐσσι, φίλε ἑκυρέ, δεινός τε·

a) *ἡ γὰρ λε̄ συλλαβὴ ὡς μακρὰ λαμβανομένη ⟨1⟩ διά τε τὴν προκειμένην ὀξεῖαν ⟨2⟩ καὶ τὸ καταπεραιοῦν [στιγμικῶς] ⟨3⟩ καὶ διὰ τὴν ἐπιφερομένην δασεῖαν.*

b) *ἡ δὲ ἐφεξῆς ρ̄ε̄ συλλαβὴ ὁμοίως ἐκτεινομένη τριχῶς λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς ⟨1⟩ διὰ τὸ ὀξέως τονοῦσθαι ⟨2⟩ καὶ διὰ τὸ πέρας εἶναι λέξεως ⟨3⟩ καὶ διὰ τὸ προκεῖσθαι τοῦ δ̄, δυναμένου καὶ αὐτοῦ τεχνικῶς ἐκτείνειν διὰ τὸ πεφυκέναι διπλασιάζεσθαι.* His verbis ultimam partem Heliodoreae doctrinae Eustathium reddere intelleges comparatis eis, quae in Choerobosci Exegesi p. 53, 20 et in scholiis ad Dionys. Thrac. p. 834 sq. leguntur.

4) Eust. 480, 34 ad *Δ* 338: *Ἐν δὲ τῷ „ὦ υἱὲ Πετεῶο“ ἐκτείνεται ἡ λήγουσα τῆς κλητικῆς, ὡς καὶ ἑτέρωθι δηλοῦται, λόγῳ κοινῆς συλλαβῆς ⟨1⟩ διά τε τὴν προη-*

---

[1] De syllaba communi musicae ratione habita agit Aristides Quintiliani libertus „de musica“ p. 45 sq. ed. Meibom.

γουμένην δασεῖαν ⟨2⟩ καὶ διὰ τὴν ἐπικειμένην ὀξεῖαν ⟨3⟩ καὶ διὰ τὴν τῆς λέξεως καταπεραίωσιν ⟨4⟩ καὶ διὰ τὸ δύνασθαι διπλασιάζεσθαι τὸ ἐπαγόμενον ἄφωνον.

5) Eust. 625, 11 ad Z 62: τῆς „ἀπὸ" προθέσεως ἐκτείνεται ἡ λήγουσα ἐν τῷ „ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ὤσατο χειρί". τινὲς . . . οἱ μέντοι ἀκριβέστεροι ἐκτείνουσιν, ὡς ἐρρέθη, τὸ ο ἐνταῦθα τῆς προθέσεως διαφόροις λόγοις τῆς κοινῆς συλλαβῆς· ⟨1⟩ μέρους τε γὰρ λόγου καταπεραίωσίς ἐστι ⟨2⟩ καὶ δασεῖα ⟨3⟩ καὶ ὀξεῖα τοῦ „ἕθεν" ἐπιφέρονται, δυνάμεναι τὴν λήγουσαν ἐκτείνειν τῆς προθέσεως, ὡς οἱ γραμματικοὶ δεικνύουσιν ἐν τῷ περὶ κοινῆς συλλαβῆς.

6) Eust. 1465, 3 ad γ 230: „Τηλέμαχε, ποῖον" . . . ἐνταῦθα μέντοι θεραπεύει τὴν λήγουσαν τῆς κλητικῆς τοῦ „Τηλέμαχε"[1] οὐ μόνον ⟨1⟩ ἡ στιγμὴ καὶ ⟨2⟩ τὸ ἐπαγόμενον π, ἀλλὰ ⟨3⟩ καὶ ἡ περισπωμένη τοῦ „ποῖόν σε ἔπος φύγεν", ἣ δύναμιν[2] ἔχει τῆς κοινῆς συλλαβῆς, καθ' ἣν δύναμιν καὶ ἡ στιγμὴ χαρίζεταί τι χρόνου τῷ πρὸ αὐτῆς βραχεῖ ἢ βραχυνομένῳ φωνήεντι, καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ λέξεων ἄφωνα ὡς πεφυκότα διπλοῦσθαι, ὧν ἓν καὶ τὸ π.

---

[1] Eustathii editiones non recte Τηλεμάχου praebent.
[2] ita scribendum conicio pro: ὡς ἡ δύναμις ἔχει τῆς . . .

CAPUT II.

DE SYNIZESI.

De synizesi in versu hexametro occurrente copiose agit Eustathius p. 11, 20 sq. ad versum *Α* 1:

Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος,

cum dicat:

Ὅτι τὸ „Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος“ οὐ φυσικῶς ἔχει τοῦ ἡρωϊκοῦ μέτρου τοῦ ἐκ δακτύλων καὶ σπονδείων συγκειμένου, ἀλλὰ πάθος ἴσχει, ὃ λέγεται συνίζησις. αἱ γὰρ τέσσαρες συλλαβαί, αἱ μετὰ τοὺς τέσσαρας πόδας, ἤγουν τὸ δε καὶ τὸ ω καὶ τὸ ᾱ καὶ τὸ χι εἰς δάκτυλόν καταλογίζονται, τοῦ δε καὶ τοῦ ω λαμβανομένων ἀντὶ μιᾶς μακρᾶς. κατὰ δέ τινας ἡ μετὰ τοὺς πρώτους τρεῖς πόδας τετρασυλλαβία, τὸ „ληϊάδε“ δακτυλικῶς ποδίζεται, ὡς τοῦ ῑ καὶ τοῦ ᾱ καταλογιζομένων ἀντὶ βραχείας μιᾶς. λέγεται δὲ τὸ πάθος συνίζησις, καθά που καὶ ἡ συναίρεσις παρὰ Ἡρωδιανῷ κατὰ μίμησιν τῶν συνιζανόντων καὶ συμπιπτόντων σωμάτων καὶ πυκνουμένων ἐξ ἀραιότητος καὶ ἐκ πλείονος κατεχόντων ὀλιγώτερον τόπον κατὰ συμπίλησίν τινα· ὃ δὴ ἐπὶ σεισμῶν ποτε γίνεται· καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα ὁ καταλογισμὸς τῶν δύο συλλαβῶν εἰς μίαν συλλαβὴν δοκεῖ ποιῆσαι αὐτὰς συνιζῆσαι καὶ οἷον κατασμικρυνθῆναι καὶ στενοχωρηθῆναι ἐκ πλατυσμοῦ εἰς στενότητα. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ συνεκφώνησις λέγεται, διότι τὰ τῶν δύο λέξεων φωνήεντα ἐν τῷ μετρεῖσθαι νοοῦνται οὐκ ἔτι ὡς δύο, ἀλλ' ὥσπερ ἐὰν τῇ φωνῇ τοῦ ἑνὸς συνανεκράθη καὶ ἡ τοῦ ἑτέρου καὶ ὡς ἕν τι ἄμφω συνεξεφωνήθησαν. . . .

Ὅτι δὲ συνεκφώνησις ἤτοι συνίζησίς ἐστιν, ὅταν δύο συλλαβαὶ σύμφωνον μεταξὺ μὴ ἔχουσαι ἀντὶ μιᾶς παραληφθῶσι. διὸ καὶ εὖ εἴρηται, ὅτι „τὸ συνεκφωνούμενον τὰς δύο συλλαβὰς μίαν ἐν τῷ μέτρῳ ποιεῖ“ · καὶ ὅτι πολλαχῶς ἡ συνίζησις ἤγουν συνεκφώνησις γίνεται, διέλαβον οἱ τῆς γραμματικῆς ἐξηγηταί ⟨cf. Scholia ad Dionys. Thrac. p. 835 sq. ed. Bekker⟩. *ἢ γὰρ δύο φωνήεντα χρόνου ὁμοίου ἀντὶ ἑνὸς παραλαμβάνονται, οἷον δύο μακρὰ ἀντὶ μιᾶς μακρᾶς συλλαβῆς καὶ δύο βραχέα πάλιν ἀντὶ μιᾶς μακρᾶς ἢ καὶ ἀντὶ μιᾶς βραχείας, ἢ δύο ἀνόμοια, οἷον μακρὸν καὶ βραχύ, ἀντὶ ἑνός· καὶ κοινὴ δέ ποτε συλλαβή, ἵνα μὴ πλείω λέγωμεν, μετὰ ἑτέρου φωνήεντος συνίζησιν ποιεῖ, ὡς*

καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ „Πηληϊάδεω“ τὸ ω̅ οὔτε μακρὸν ἀναντιρρήτως ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ μὲν βραχύ· κοινὴν δὲ συλλαβὴν αὐτό φασιν οἱ γραμματικοί, ὅπερ συνεκφωνηθὲν καὶ συνιζῆσαν τῷ πρὸ αὐτοῦ βραχεῖ φωνήεντι ἐλογίσθη σὺν ἐκείνῳ ἀντὶ μιᾶς μακρᾶς. παραδείγματα δὲ τῶν εἰρημένων τρόπων τῆς συνιζήσεως μυρία χορηγοῦσιν οἱ ποιηταί, μόνου δὲ τοῦ τὰς δύο βραχείας ἀντὶ μιᾶς νοεῖσθαι ὀλίγα εἰσὶ τὰ παραδείγματα. προφέρεται γοῦν ἓν μὲν τοῦ Σωτάδα ἐν τῷ

σείων μελίην Πηλίαδα δεξιὸν κατ' ὦμον,

ὃ καὶ παρὰ τῷ Ἑρμογένει κεῖται ⟨περὶ ἰδεῶν Rhet. Graec. III p. 229 ed. Walz⟩· τὸ γὰρ λ̅ι̅ καὶ τὸ α̅ ὡς μία λογίζονται βραχεῖα συλλαβὴ πρὸς ἀπαρτισμὸν ποδὸς τοῦ ἀπὸ μείζονος ἰωνικοῦ. ἕτερον δὲ παράδειγμα ὅμοιον ἐκ Πραξίλλης ἐν τῷ

ἀλλὰ τεὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθε⟨σ⟩σιν ἔπειθον (Prax. frgm. 1)·

τὸ γὰρ τ̅ε̅ καὶ τὸ ο̅ν̅ δύο αὗται βραχεῖαι συλλαβαὶ ἀντὶ μιᾶς βραχείας ἐλήφθησαν. εἰ δὲ καλῶς ἐπόδισάν τινες καὶ τὸ „ληϊάδε“, ὡς προείρηται, ἰδοὺ καὶ τοῦτο τέως τρίτον παράδειγμα. τοιαῦτα δὲ παρ' Ὁμήρῳ καὶ τὸ

ἀστέρι ὀπωρινῷ ἐναλίγκιος ⟨Ε 5⟩

καὶ τὸ

χαῖρε δὲ τῷ ὄρνιθι Ὀδυσεύς ⟨Κ 277⟩.

δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἡ κατὰ κοινὴν συλλαβὴν συνίζησις ἢ μακρά ἐστιν, ὡς ἐν τῷ „δεω Ἀχιλῆος“, ἢ συνέσταλται, ὡς ἐν τῷ

χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ ⟨Α 15 = 374⟩

καὶ

δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ⟨Γ 152⟩.

Haec de synizesi explicatio ex compluribus partibus consuta videtur esse. Synizesin enim iam Herodianus in libro deperdito, qui inscriptus erat περὶ παθῶν, inter πάθη τῶν ὀνομάτων pertractaverat, ubi vocabulo συνίζησις etiam intellectu synaereseos et craseos usus erat teste Eustathio et hoc loco et p. 25, 29: Ἰστέον δὲ ὅτι ὁμώνυμός ἐστι καὶ ἡ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς συνίζησις. οὐ μόνον γὰρ ἡ μετρική, ὁποία σὺν μυρίαις καὶ ἡ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τῆς Ἰλιάδος καὶ ἡ ἐνταῦθα ⟨Α 15: χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ⟩ κειμένη, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ κρᾶσιν, ὡς εἰκὸς δὲ καὶ ἡ κατὰ συναίρεσιν. Ἡρωδιανὸς οὖν τὴν ἐν τῷ σιδήρεος σιδηροῦς καὶ φοινίκεος φοινικοῦς κρᾶσιν συνίζησιν λέγει. διὸ καὶ ἔστιν εἰπεῖν, ὡς ἡ μὲν μετρικὴ συνίζησιν κλέπτει διανοητῶς

τὴν κλῆσιν ταύτην. Quae verba ad Herodianum ipsum referenda sunt praeter ultimam sententiam, cuius auctor Eustathius ipse videtur esse. Cf. Herodiani rel. ed. Lentz I praef. p. XCIV et Albertum Lucius „de crasi et aphaeresi" Argentorati 1885 (in Dissertationum Philologic. Argentorat. vol. IX).

Verba κατὰ μίμησιν τῶν συνιζανόντων καὶ συμπιπτόντων σωμάτων proxime absunt ab hac codicis V Etymologici Magni s. v. συνίζησις memoria (p. 735, 36 ed. Gaisford): μεταφορικὴ ἡ λέξις· ἀπὸ τῶν συνιζανόντων καὶ συμπιπτόντων ἀλλήλοις, nec longe distant, quae in variis de synizesi tractatibus leguntur: cf. e. g. Heliae Monachi Appendic. I p. 180 ed. Studemund, tractatum Ambrosianum p. 244, 46 sq. ed. Studemund, Scholia Hephaestionea *B* p. 22 ed. Hoerschelmann etc.

Synizesin eandem esse ac συνεκφώνησιν in omnibus fere tractatibus metricis praeter Hephaestionem ipsum repetitur: cf. e. g. Scholia Heph. *B* p. 22, Scholia Heph. *A* p. 126, 12 ed. Studemund etc. De verbis ὅταν δύο συλλαβαὶ — παραληφθῶσι Eustathius cum Hephaestionis enchiridii capite II adeo consentit, ut apud utrumque legamus formam παραληφθῶσι; ceteri tractatus παραλαμβάνωνται praebent.

Non contigit mihi, ut verba τὸ συνεκφωνούμενον — ποιεῖ ipsa in ullo eorum tractatuum metricorum, qui nobis servati sunt, indagarem; similia tamen leguntur in Scholiis Hephaestioneis *A* p. 126, 16.

Ab eo ordine, quo Eustathius genera synizeseos enumerat [a) — — : —; b) ◡◡ : —; c) ◡◡ : ◡ etc.] discrepat ea scholiorum ad Dionysium Thracem forma, quae a Bekkero p. 835 edita est; in his enim hic observatus est ordo: a) — — : —; b) ◡ — : —; c) — ◡ : —; d) ◡◡ : ◡. Contra eodem quo ab Eustathio ordine enumerantur synizeseos genera in scholiis Heph. *B* p. 21, 25 (initio capitis περὶ συνιζήσεως, ubi exemplis omissis tota materia in angustum coacta est), cum Hephaestio ipse in enchiridio et ceteri, qui de synizesi scripserunt, aliis ordinibus uti soleant, cf. Ludovicum Voltz „de Helia Monacho etc." p. 15 sq.[1]

[1] cf. etiam Pseudo-Hephaestionem p. 54 sq. et 89—91 ed. zur Jacobsmuehlen.

Sicut Choeroboscus in Exegesi ad Heph. ench. p. 55, 4—5 (ed. Hoerschelmann) dicit: *οἷον αὐτός* (sc. Hephaestio) *φησι μυρία παραδείγματα,* ita Eustathius quoque exaggerantium more ait: *παραδείγματα δὲ τῶν εἰρημένων τρόπων τῆς συνιζήσεως μυρία χορηγοῦσιν οἱ ποιηταί.* Quam sententiam in pleniore illo scholiorum Hephaestioneorum corpore, quo Eustathius utebatur, infuisse veri est simillimum.

Verba *ὃ καὶ παρὰ Ἑρμογένει κεῖται,* quae in nullo alio tractatu metrico servata sunt, Eustathium ipsum addidisse opinor, quippe qui Hermogenem diligenter lectitarit.

Verba Eustathiana *τὸ γὰρ $\overline{\lambda\iota}$ καὶ ᾱ — ἀπὸ μείζονος ἰωνικοῦ* saniorem continent doctrinam quam Choeroboscus (Exeg. p. 56, 5) et (cum Choerobosco consentientia) scholia Hephaestionea *A* p. 127, ubi haec leguntur: *ἐστὶ γὰρ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος· καὶ γὰρ ἡ δευτέρα συζυγία „ην Πηλιάδα“ τῶν ᾱ $\overline{\delta\alpha}$* (sic) *συλλαβῶν τῶν δύο βραχειῶν ἀντὶ μιᾶς βραχείας παραλαμβανομένων.*

Verbis *τὸ γὰρ — ἐλήφθησαν* similia leguntur in scholiis Hephaestioneis *B* p. 21. Omittit autem Eustathius alteram illam et perversissimam explicationem, quam sola scholia *B* addunt: etiam syllabas *ον* et $\overline{ου}$ synizesi posse coniungi, cf. tractatum Ambrosianum in Anecd. Var. vol. I p. 240, 50 sq. et p. 244, 38 sq., tractatum Barberinum de synizesi ibid. p. 183.

In fine huius Eustathii explicationis Heliodoream doctrinam, qualem Heliae Monachi Appendix I p. 178 (ed. Studemund) praebet, inesse apparet. Adde, quod Eustathius 514, 18 ad *E* 5 dicit „*ἀστέρι ὀπωρινῷ*“: *καὶ ἔχουσι καὶ τοῦτο οἱ παλαιοὶ παράδειγμα συνιζήσεως,* nec non 805, 19 ad *K* 277 „*χαῖρε δὲ τῷ ὄρνιθι* ⟨*Ὀδυσεύς*⟩“: *οἱ δὲ παλαιοὶ ἐντελῶς . . γράψαντες παράγουσιν αὐτὸ . . εἰς ἔνδειξιν συνιζήσεως δύο βραχειῶν συλλαβῶν τῆς $\overline{\vartheta\iota}$ καὶ τῆς ō εἰς μίαν βραχεῖαν, ὃ δὴ σπάνιον μέν φασιν, εὕρηται δ' ὅμως, ὁποῖον καὶ τὸ „ἀλλὰ τεὸν οὔ ποτε θυμόν* (Praxill. frgm. 1).

Praeterea singulorum synizeseos generum ab Eustathio mentio facta est ad hos Homeri versus:

— — : — *ἦ‿οὐχ ἅλις ὅττι γυναῖκας* . . ⟨*E* 349⟩ et *ἤ λάθετ' ἦ‿οὐκ ἐνόησεν* . . ⟨*I* 537⟩ Eust. 554, 30. Iidem versus

consociati sunt in Heliae Monachi Appendice I, id est apud Heliodorum, cf. Studemundi Anecd. Var. I p. 177.

⏑⏑: — κὰδ δ' ἐτίθει δέκα μὲν πελέκεας ⟨Ψ 851⟩ Eust. 1333, 23 (ἣν . . τὸ πελέκεας δυσχερὲς εἰς μέτρον, εἰ μὴ συνίζησαν αἱ δύο τελευταῖαι βραχεῖαι εἰς μίαν μακράν) et ἠρίθμεον, ἀρχὸν δέ ⟨κ 204⟩ Eust. 1655, 33 (ἕτεροι δὲ τὸ η καὶ τὸ ρι καταλογισάμενοι εἰς σπονδεῖον τὰς ἐφεξῆς τρεῖς συλλαβὰς τρόπῳ συνεκφωνήσεως ἤγουν συνιζήσεως σπονδειακῶς ἐξ ἀναπαίστου ἐρρύθμησαν).

⏑⏑:⏑ vide supra et οὐδέ τις αὐτόθ' ἐνὶ πτόλεϊ λίπετο ἀνήρ ⟨Ω 707⟩ Eust. 1372, 8 (τὸ δὲ „ἐνὶ πτόλεϊ" συνίζησιν ἔχει τῶν τελευταίων δύο φωνηέντων τοῦ ε καὶ τοῦ ι εἰς μίαν βραχεῖαν, ὃ δὴ σπανίως γινόμενον συνέβη καὶ ἐν τῷ „ἀλλ' ἐτεὸν [sic] οὔ ποτε θυμόν" καὶ ἑξῆς ⟨Praxill. frgm. 1⟩, ὥς που προδεδήλωται ⟨ad Α 1⟩.

—⏑: — οἶδ' ἀρετὴν οἷός ἐσσι ⟨Ν 275⟩ Eust. 27, 28. Praeter Eustathium hoc loco etiam scholia Hephaestionea A (cf. Studem. Anecd. Var. I p. 123) synizesin statuunt; non recte, syllaba enim οι est κοινή secundum grammaticorum doctrinam, cf. Heph. ench. 11, 5; ἔμπαιον οὐδὲ βίης ⟨υ 379⟩ Eust. 1896, 44; χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ ⟨Α 15⟩. In hoc versu κατὰ τοὺς γραμματικοὺς synizesi coniungi vocales ω et α Eustathius tradit p. 25, 22. Quod quam perperam fiat, ipse sentit, cum sic pergat: ἢ καὶ ἄλλως τοῦ αὐτοῦ ω καὶ τῆς πρὸ αὐτοῦ συλλαβῆς λογιζομένων εἰς μίαν βραχεῖαν κατὰ συνίζησιν; δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ⟨Γ 152⟩ Eust. 396, 16; λέξαιο ⟨τ 598⟩ Eust. 1879, 52.

⏑—: — ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν ⟨Α 18⟩ Eust. 27, 25, cf. Scholia Hephaestionea A p. 126; ἕως ἐγὼ περὶ κεῖνα ⟨δ 90⟩ et ἕως ὃ ταῦθ' ὥρμαινε ⟨Α 193⟩ Eust. 555, 5. Ambobus versibus coniunctis ad explicationem κοινῆς συλλαβῆς utitur Heliodorus in Heliae Monachi Appendice I (cf. Anecd. Var. I p. 183); ἐπεὶ χ' ἐῶμεν πολέμοιο Eust. 1190, 17 ⟨Τ 402⟩; τοῦ μέν τε προρέοντος ⟨Φ 260⟩ Eust. 1235, 63; τρεῖν μ' οὐκ ἐᾷ Παλλάς ⟨Ε 256⟩ Eust. 546, 16; δεξιῇ τ' ἠσπάζοντο ⟨Κ 542⟩ Eust. 823, 7; ἡμέας γ' οὔπως ⟨Ν 114⟩ Eust. 923, 3;

πρύμνης νεὼς ⟨O 704⟩ Eust. 1039, 13; ἀκλεᾶ ἐκ μεγάρων ⟨δ 728⟩ Eust. 1516, 5; ἐοικότες ἐννεώροισιν ⟨κ 390⟩ Eust. 1662, 54; κρέα δαίετο ⟨ο 140⟩ Eust. 1777, 21.

Cum septem, quos ultimo loco excitavi, versus in nullo tractatu metrico aut grammatico occurrant, existimo Eustathium ex sua ipsius eruditione synizesin in eis statuisse, recte in plerisque, si quidem lectiones codicis Homeri, quo Eustathius usus est, servare volueris. Versum ο 140 hoc loco attuli, quoniam Eustathius p. 1777, 20 dicit: [συστέλλει δὲ τὸ κρέα τὴν λήγουσαν ἐνταῦθα, ὡς ἀποκοπὴν παθὸν ἐκ τοῦ κρέατα, διὸ καὶ δάκτυλον ἀπαρτίζει·] εἰ δὲ καὶ ἴσως ἐκτέταται, συνίζησιν ἡ λέξις πάσχει ἐπὶ σπονδείου ἀπαρτισμῷ.

Denique Eustathius in commentario ad Dionys. Perieg. 1055 „καὶ πόρον ἀενάων ποταμῶν ὀρέων τε κελεύθους“ haec habet: Ὅτι εὕρηται ὧδε τὸ ἀέναος δι' ἑνὸς ν μετὰ ἐκτάσεως τῆς ἀρχούσης . . . εἰ μή τις τὴν τῶν ἀντιγράφων αἰτιώμενος φαυλότητα φυλάσσει μὲν τὴν διὰ τῶν δύο ν γραφήν, θεραπεύει δὲ τὸ πάθος τοῦ μέτρου διὰ συνιζήσεως, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν Ἁλιευτικῶν Ὀππιανοῦ ⟨I 24 ἀένναοι ταμίαι· παρὰ δὲ χλόαι εἰσὶ ῥεέθροις⟩.

CAPUT III.

DE PEDIBUS METRICIS.

De hoc capite, quod amplissimum apud scriptores de re metrica Byzantinos spatium occupare solet, perpauca in Eustathianis commentariis delitescunt fragmenta, quoniam raro ei occasio datur alios (praeter dactylos et spondeos) pedes commemorandi.

I. De iambo.

1. Eust. 1684, 46 (ad λ 278):

Ἰστέον δὲ ὅτι πολλῶν προσώπων ἁψαμένων βρόχους ἐπὶ λύπαις ἔπαθον οὕτω κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ οἱ Λυκαμβίδαι ἐπὶ τοῖς Ἀρχιλόχου ποιήμασι, μὴ φέροντες τὴν ἐπιφορὰν τῶν ἐκείνου σκωμμάτων. ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ δεινὸς ὑβρίζειν . . . καὶ κόρη δέ τις, φασίν, Ἰάμβη αἰσχρῶς ὑβρισθεῖσα κατέλυσε

τὸν βίον ἀγχόνῃ· διὸ καὶ ὁ παρωνομασμένος αὐτῇ ἴαμβος, ἐκ βραχείας ὢν καὶ μακρᾶς, αἰνίττεται, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐρρέθη ⟨Eust. 495, 15⟩, *τὸ καὶ τὴν ὕβριν, ἧς εἶδος καὶ τὸ σκώπτειν, ἀπό τινος βραχέος αἰτίου ἀρχομένην εἰς κακὸν μέγα καταλήγειν, ζήλῳ τῆς Ὁμηρικῆς ἔριδος, „ἣ ὀλίγη τὰ πρῶτα κορυσσομένη τέλος ὑψοῦται", ὅ που φησὶν ὁ ποιητής* ⟨cf. *Δ* 442 sq.⟩. *ὅτι δὲ σκωπτόλης τὰ πρῶτα ὁ ἴαμβος, δηλοῖ καὶ ὁ πικρὸς Ἱππῶναξ χωλιαμβοποιῶν ἀκράχολα. ὅτι δὲ καὶ ἱλαροί τινες ἤδοντο ἴαμβοι, δηλοῖ ὁ ἱστορήσας, ὡς Δημήτηρ λυπουμένη ἐπὶ ἡρπαγμένῃ τῇ Κόρῃ παρεξενώθη Κελεῷ καὶ τῇ γυναικὶ Μετανείρῃ ἐν τῇ Ἀττικῇ· θεράπαινα δὲ αὐτῶν Ἰάμβη παρεμυθεῖτο αὐτὴν ὀρχουμένη τοιούτῳ μέτρῳ.*

Verba *καὶ κόρη — ὁ ποιητής* unde deprompta sint, certo dici nequit. Nam in non paucis tractatibus de metro iambico eadem narrantur: cf. e. g. Studemundi Anecd. Var. I p. 153 sq. (§ 1[a]) et p. 242 med.; Scholia Hephaestionea *B* p. 18; interpolationem Heliae Monachi p. 171 (§ 7 ed. Studemund); cf. etiam Mangelsdorfium ad Anecdota Chisiana (Carolsruhae 1876) p. 9 et Anonymum Romanum (ed. zur Jacobsmuehlen post Pseudo-Hephaestionem p. 105, in supplemento ad § 6[b]). Videntur tamen haec omnia redire ad scholiorum Hephaestioneorum *B* formam vetustiorem, quam quae nobis in Hephaestionis codicibus servata est. — Verba *ἧς εἶδος καὶ τὸ σκώπτειν* atque *ζήλῳ τῆς Ὁμηρικῆς ἔριδος* Eustathius de suo addidisse videtur, neque enim fugit eum illos versus Homericos (*Δ* 442 sq.), quos non ad verbum excitavit, non ad *ὕβριν* sed ad *ἔριδα* pertinere. *Ἱππῶναξ* appellatur *ὁ πικρός* ab Eustathio: cf. Leonidae epigramma in Anthol. Pal. VII, 408, ubi de Hipponacte haec leguntur:

μὴ τὸν ἐν ὕπνῳ πικρὸν ἐγείρητε σφῆκα,

et Tzetzae versiculum in Crameri Anecd. Oxon. III p. 339, 19: *καὶ δεινὸν Ἱππώνακτα πικρίας πλέων.* Hanc fabulam neque ex scholiis Hephaestioneis *B* (p. 28) neque ex Anecdotis Chisianis (Anecd. Var. I p. 208) haustam esse, quamquam haec quoque cum Eustathio cognata sunt, sed ex Dionysii qui fertur tractatu de pedibus, cuius antiquissima recensio ad fidem codicis Leidensis saeculi XI (qui ex codice Monacensi saeculi X transscriptus est) publici iuris

facta est a Guilelmo Studemund in Anecd. Var. I p. 292 (cf. etiam recentiorem Pseudo-Dionysii recensionem, ibidem p. 161), verba *ἐν τῇ Ἀττικῇ* demonstrant, omissa illa quidem in scholiis Heph. *B* et in Anecdotis Chisianis, servata a solis Eustathio et Pseudo-Dionysio. Item ea, quae Eustathius de pyrrhichio tradit, ex eodem Pseudo-Dionysii tractatu fluxisse puto, quem ab Eustathio olim in codice aliquo uberiora quam nobis hodie uti licet scholia Hephaestionea *B* continente lecta esse proclivis est suspicio.

2) Eust. 107, 27 duobus versibus Euripidis (Med. 820 et Med. 400) laudatis, ex sua ipsius, ut videtur, eruditione adnotat: *ἐξ ἰαμβικῶν δὲ στίχων ταῦτά εἰσιν.*

3) Denique statim hoc loco adnectam ea, quae ab Eustathio de iambicis versibus adnotata sunt in commentario ad Ioannis Damasceni hymnum pentecostalem:

a) Eust. in Spic. Rom. V 280 extr.: *„Ὅσοι λατρευταὶ τῆς τριφεγγοῦς οὐσίας.“ Τὸ δὲ „τριφεγγοῦς οὐσίας“ ἀπὸ εὐθείας ὀξυτόνου συνήθους ἐκλήθη, καὶ ἔστιν ὡς ἡ πολυφεγγὴς οὕτω καὶ ἡ τριφεγγής· εὑρίσκεται δὲ καὶ ἑτεροίας λέξεως ἡ τοιαύτη λέξις ἐν τῷ „τρίφεγγον οὐσίαν δοξάζομεν“* ⟨Spic. Rom. V 370⟩· *ἐποίησε δὲ ἐκεῖνο ἡ τῆς χασμῳδίας ἀποφυγὴ καὶ τὸ δυσμελές, εἰ μὴ οὕτω μεμέλιστο.*

b) Eust. in Spic. Rom. V 380 extr. (ad trimetrum *„ὀθνείαν ἀλλοίωσιν εὐπρεπεστάτην“*): *σκοπητέον δὲ μήποτε κάλλιόν ἐστι γράψαι „ὀθνεῖον ἀλλοίωσιν“ ἀπὸ εὐθείας ἀττικῆς, τῆς „ἡ ὀθνεῖος“· „τὴν ὀθνείαν“ γὰρ εἰπεῖν οὐ σύνηθες ἐν ἰαμβείοις κοινοῖς· οἷα σπονδείου κανόνι γραμματικῷ ἀπεκβαίνοντος τοῦ δευτέρου ποδός, διὰ τὴν λήγουσαν τοῦ „ἡ ὀθνεία“· ὡς γὰρ ἐκ τοῦ „θείου“ „τὴν θείαν“ ἐκτείνομεν κοινότερον, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ „ὀθνείου“ „τὴν ὀθνείαν“. εἰ δὲ ἴσως ὁ μελῳδὸς ἐνθυμηθεὶς τὸ „τῇ μακρᾷ πέμπτῃ μακρὸν ὕμνον ἐξᾴδω“* ⟨Cosmae Hierosolymitani acrostich. „in magnam quintam“ ed. Aldus in Poet. Christian. a. 1501⟩ *πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἰαμβεῖον ἐπόδισε καὶ τὸ παρόν, οὐκ ἀντιπίπτομεν εἰς οὐδὲν δέον, ὑπομιμνήσκομεν δέ, ὡς ὅμοιον πεποίηκεν ὁ ἱερὸς Ἰωάννης οὗτος καὶ ἐν τῷ*

„ἐπισφραγίζων τῇ ζέσει τοῦ πνεύματος“ ⟨Spic. Rom. V 264⟩ · τοὺ γὰρ „σφραγίζειν“ ἐκτέταται ἡ ἄρχουσα, καθὰ καὶ ἡ τῆς σφραγῖδος, ὡς οὐκ ἔστιν ἀμφιβαλεῖν ἄνδρα γραμματικόν. ὅτι δὲ ἡρωΐζοντες πολλὰ καὶ τοιαῦτα θηλυκὰ ὀνόματα εἰς ᾱ λήγοντα ἐκ μακροκαταλήκτων γενικῶν συστέλλουσιν, οὐκ ἔστιν ἀντειπεῖν σταθερῶς, εἴ τις πεπείραται.

c) Eust. in Spic. Rom. V 220: Σημείωσαι δὲ ὅτι τὸ προσεχῶς ἐξηγημένον ἔπος τὸ „ἔργον γὰρ ἐκπεράνας εὔφρανε φίλους“ ἐν δυσὶ τόποις ἔσφαλται, δυσπαθοῦν κατὰ τὴν μετοχὴν καὶ τὸ ῥῆμα· ὅταν γὰρ ὁ τέταρτος πούς σπονδεῖός ἐστιν ἐκτείνων τὴν λήγουσαν τοῦ „ἐκπεράνας“ κατὰ τὸ „τύψας“ καὶ „λέξας“ καὶ τὰ ὅμοια, καὶ τὸν πέμπτον δὲ πόδα βραχυκατάληκτον ἀσυνήθως ἔχει, ὡς εἴπερ ἦν ἴαμβος ἢ τροχαῖος· καὶ ἔστι διὰ τοῦτο ὑποδύσκολον ἐκθεραπεῦσαι τὸν στίχον ὡς μετρηθῆναι κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἄρτι κοινὸν ἰαμβεῖον. εἰ δέ τις κριτικῷ λόγῳ μεταγράψει αὐτὸ οὕτως „ἔργον γὰρ ἐκπέρανεν“ (ἰωνικῶς, ἤγουν εἰς πέρας ἤγαγεν) „εὐφραίνων“ (ἢ „εὐφράνας“) „φίλους“, τό τε προκοίλιον τοῦ τετάρτου ποδὸς θεραπεύσει καὶ τὸ τοῦ πέμπτου λαγαρόν· καὶ οὕτως εἰς ὑγιὲς ἰαμβεῖον ἔπος αὐτὸ μεταγάγῃ· εἰ δέ τινι ἀπᾴδομεν οὕτω χρῆναι γράφειν λέγοντες, ἀλλ' ὅτι παρεσημειωσάμεθα τὸ οὐ πάντῃ σύνηθες, ἁρμοσόμεθα εἰς ἄμεμπτον.

II. De pyrrhichio.

Eust. 1697, 4 (ad λ 506): ὁ Νεοπτόλεμος εἴτουν Πύρρος, ὃν φάμενοί τινες πρῶτον τοῦ δουρείου ἵππου ἐκπηδῆσαι αὐτῷ παρονομασθῆναι τὸν δίβραχυν πυρρίχιον ᾠήθησαν· παρ' οἷς καὶ ὕμνος αὐτῷ ἐτέθη μέτρῳ πυρριχιακῷ, χρησίμῳ καὶ εἰς πυρρίχην ὄρχησιν, περὶ ἧς ἐν τοῖς εἰς τὴν Ἰλιάδα (Eust. 771, 52; 957, 47; 1078, 19) δεδήλωται.

Cf. Pseudo-Dionysium de pedibus (Anecd. Var. I p. 292 et ibidem p. 161 recentiorem huius tractatus formam): Πυρρίχιος ἐκλήθη ὁ καὶ δίβραχυς, ἐπειδὴ ὁ Πύρρος πρῶτος ἐκ τοῦ δουρείου ἵππου ἐπήδησεν· καὶ ἐπὶ τῇ νίκῃ ὕμνος αὐτῷ ἐτέθη τοιούτῳ μέτρῳ. ἔστι δὲ καὶ πυ⟨ρ⟩ρίχη εἶδος ὀρχήσεως

ἐμμέτρων, quibus cum verbis arte cohaerent Scholia Hephaestionea *B* p. 28 et Anecdota Chisiana (Anecd. Var. I p. 207).

Eiusmodi de nominibus pedum fabulae quantopere scriptoribus Byzantinis in deliciis fuerint, cum alia docent testimonia tum copiosissimus ille omnium tractatus Anonymi Ambrosiani l. c. p. 222 sqq.

III. De anapaesto.

1) Eust. 36, 16 . . . *παίω, παίσω, ἐξ οὗ καὶ ποὺς ἀνάπαιστος καὶ πόλις Παισὸς καὶ συμπαίστωρ.*
Hanc adnotationem ad Herodianum redire arbitror, fretus testimonio Etymologici Magni 119, 33 s. v. *Ἀπαισός . . . Παισός δὲ εἴρηται παρὰ τὸ τὴν Ἀργὼ προσορμίζουσαν ἐκεῖσε παῖσαι κτλ. Ἡρωδιανός.* Nec dubito quin etiam vocabula *ἀνάπαιστος* et *συμπαίστωρ* in Herodiani libro fuerint, quamquam Lentzius (Herodian. II p. 168) Eustathii adnotationem neglexit. De vocabulo *συμπαίστωρ* cf. Ludovicum Dindorf in Stephani Thesaur. VII p. 1090 et Suidam s. v. *συμπαίστορα* et Bachmanni Anecd. Graec. I p. 373 (in quibus lexicis explicatur Anth. Pal. VI 154, 3). — De etymologia vocis *ἀνάπαιστος* conferas Scholia Heph. *B* 28, Pseudo-Dionysium de pedibus (Anecd. Var. I p. 292 = ibidem p. 161), Anecdota Chisiana (ibid. p. 209), Anonymum Ambrosianum (ibid. p. 225).

2) Eust. 1629, 4 *Ἔνθα τὸ „νέα μέν μοι“ ⟨ι 283⟩ ἀνάπαιστον ἔχει πόδα ἐν καταρχῇ στίχον καταλογιζόμενον ἀντὶ σπονδείου.*
Auctor horum verborum ipse Eustathius est, quippe quem fugerit versu Homerico ι 283 iam Hephaestionem (p. 20, 2 ed. Gaisf.) usum esse ad synizesin duarum vocalium brevium in unam productam coeuntium demonstrandam.

IV. De palimbacchio et bacchio.

Eust. 1551, 54 (ad ζ 59): *ἔστι δὲ παλιμβακχεῖος ἢ προπαροξυτόνως παλιμβάκχειος πεντάχρονος ποὺς ἐκ δύο μακρῶν καὶ*

βραχείας, οἷον „Ἥφαιστος", ἀνάπαλιν ἔχων τῷ βακχείῳ πενταχρόνῳ ὄντι ἐκ βραχείας καὶ δύο μακρῶν, οἷον „Νοήμων", ἔχοντι την κλῆσιν ἀπὸ τοῦ Βάκχου Διονύσου, ᾧ ὕμνους ἐκ τοιούτου μέτρου ᾖδον οἱ διθυραμβοποιοί.

Anecdot. Chisianorum § 1[b], quam paragraphum ex Pseudo-Dionysii tractatu de pedibus haustam esse perspexit Studemundus, haec praebet:

Νοήμων. Βακχεῖος ἐκλήθη, ἐπειδὴ οἱ ὕμνοι τῶν διθυραμβοποιῶν πρὸς τὸν Διόνυσον ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ τοιούτου μέτρου εἰσί. — Ἥφαιστος. Παλιμβάκχειος ὁ πρὸς τὸ ἀνάπαλιν αὐτῷ τρέχων.

In ipso Pseudo-Dionysii tractatu (cf. Dionys. Thrac. ed. Uhlig p. XIV 4—6 = Anecd. Var. I p. 161 sq.) exempla *Νοήμων* et *Ἥφαιστος* omissa quidem sunt, attamen inde ab antiquissimo tempore his ipsis exemplis bacchium et antibacchium illustratos esse docent hi tractatus, in quibus (aeque atque apud Eustathium et in Anecd. Chis. § 1[b]) *Νοήμων* et *Ἥφαιστος* exempla excitantur: Dionysii Thracis supplementum III p. 119, 5 - 6 ed. Uhlig; Isaacus Monachus p. 178; tractatus codicis Veneti 483 (ed. Studemund in annal. philol. a. 1885 p. 752); Pseudo-Hephaestionis § 1[a] codex Darmstadiensis (pag. 28 ed. zur Jacobsmuehlen); Pseudo-Hephaestionis § 2 et § 20; Anonymi tractatus de pedibus, qui insertus est scholiis ad Hermogenem *περὶ ἰδεῶν* (ed. Walz Rhet. Graec. vol. VII p. 988, 29 — 31 et p. 989, 32 — 990, 1); Pseudo-Moschopulus de pedibus (p. 50, 8 ed. Titze); tractatus Harleianus (id est Triclinius) p. 317, 21—22 ed. Gaisford; Tzetzes de metris p. 305, 11 et 13 (ed. Cramer in Anecd. Oxon. III).

CAPUT IV.

DE VERSU HEXAMETRO.

Eustathius cum nullo commentariorum loco de usitata versus hexametri forma disputaverit, in hoc quarto capite

ea componam, quae ad hexametri inventionem, clausulam, primum pedem spectant.

§ 1.

De hexametri inventione haec narrat Eustathius p. 3, 42: . . . συνθέμενοί τινες τὸ ἔμμετρον ἔπος καὶ τὸ ῥαψῳδικῶς ποιεῖν ὠνόμασαν συνθέτως ἐποποιοὺς τοὺς ἐν ἁπλότητι λεγομένους καὶ ποιητάς, μάλιστα δὲ τοὺς ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ ἡρωΐζοντας, ὧν κατάρξαι λέγεταί τις Φημονόη γυνὴ προφῆτις Ἀπόλλωνος ἐφευροῦσα, φασίν, αὐτὴ πρώτη τὸ ἔπος, κληθὲν οὕτω κατὰ τοὺς παλαιοὺς οὐ μόνον καθ' ὑπεροχήν, δι' ἣν τὸ ἑξάμετρον ἰδιώσατο τὴν κοινὴν προσηγορίαν τοῦ λόγου (sc. ἔπος), ἀλλὰ καὶ διότι ἕπονταί, φασι, τὰ πράγματα τοῖς χρησμοῖς.

Verba inde ab συνθέμενοι usque ad ποιητάς ab Eustathio ipso originem ducunt, reliqua ex Procli Chrestomathia deprompta et paulum mutata sunt. Verba Procli (cf. Phot. bibl. cod. 239 p. 319 ed. I. Bekker) haec sunt: Καὶ ὅτι τὸ ἔπος πρῶτον μὲν ἐφεῦρε Φημονόη ἡ Ἀπόλλωνος προφῆτις ἑξαμέτροις χρησμοῖς χρησαμένη · καὶ ἐπειδὴ τοῖς χρησμοῖς τὰ πράγματα εἵπετο καὶ σύμφωνα ἦν, ἔπος τὸ ἐκ τῶν μέτρων κληθῆναι. Οἱ δέ φασιν, ὅτι διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἄγαν ὑπεροχὴν τὴν ἐν τοῖς ἑξαμέτροις θεωρουμένην τὸ κοινὸν ὄνομα παντὸς τοῦ λόγου τὸ ἑξάμετρον ἰδιώσατο καὶ ἐκλήθη ἔπος . . .

§ 2.

Ad clausulam hexametri haec pertinent: Eust. 984, 3 ad Ξ 265—266:

Ἐν δὲ τῷ „. . . . . εὐρύοπα Ζῆ-
ν' ὡς Ἡρακλῆος περιχώσατο"

καταλήγει μὲν ὁ προηγούμενος στίχος εἰς τὴν Ζη συλλαβὴν κατὰ τοὺς παλαιούς, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ (cf. Eust. 709, 11 ad Θ 206—207) παρὰ τῷ ποιητῇ, ὁ δὲ συνεχὴς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ν̄ συναφθέντος εἰς τὸ ὥς. καὶ δοκεῖ μὲν καινή τις ἡ τοιαύτη σύνταξις ἤγουν ἀκολουθία τῆς γραφῆς, ἔστι δὲ ἄλλως οὐ ξενίζουσα, ὡς

ἔστι νοῆσαι ἀπὸ τῶν ἐφεξῆς. Ἰστέον γὰρ ὅτι κατὰ τοὺς παλαιοὺς πᾶν μέτρον εἰς τελείαν περαιοῦται λέξιν· τὰ δὲ μὴ ἔχοντα οὕτω, ἀλλὰ μέρος μέν τι τῆς τελευταίας λέξεως τῷ πρώτῳ στίχῳ ἀφιέντα, τὸ δὲ λοιπὸν τῷ ἐπαγομένῳ στίχῳ μερίζοντα ἐπιλήψιμά εἰσιν, ὅ πέρ φασι ποιῆσαι τὸν Σιμωνίδην ἐν ἐπιγράμματι ἔχοντι οὕτω·

ἦ μέγ' Ἀθηναίοισι φόως γένεθ', ἡνίκ' Ἀριστο-
γείτων Ἵππαρχον κτεῖνε καὶ Ἁρμόδιος.[1]

ἐνταῦθα γὰρ ὁ μὲν πρῶτος στίχος, δάκτυλος ὢν ἤτοι ἡρωϊκός, καταλήγει εἰς τὸ Ἀριστο-, ὁ δὲ δεύτερος, ἐλεγεῖος ὤν, ἀπὸ τοῦ -γείτων ἄρχεται. παράγουσι δὲ καὶ ἄλλο ἡρωελεγεῖον ἔπος ὅμοιον·

οὗτος δή σοι ὁ κλεινὸς ἀν' Ἑλλάδα πᾶσαν Ἀπολλό-
δωρος· γινώσκεις τοὔνομα τοῦτο κλύων.

καὶ ἐνταῦθα γὰρ ὁ μὲν προηγούμενος στίχος εἰς τὴν λο συλλαβὴν καταλήγει, ὁ δὲ μετ' αὐτὸν ἀπὸ τοῦ δω ἄρχεται. τοιοῦτόν τι καὶ τὸν ποιητήν φασιν ἐνταῦθα παθεῖν ἐν τῷ

„ἢ φῂς ὡς Τρώεσσιν ἀρηγέμεν εὐρύοπα Ζῆ-
ν' ὡς Ἡρακλῆος περιχώσατο“.

τῆς γὰρ αἰτιατικῆς τοῦ εὐρύοπα Ζῆνα ἐκθλιψάσης τὸ ᾱ, τὸ ν̄ πάντως τῷ φωνήεντι τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου στίχου προσνέμεται, ὥστε αὐτὸν μὲν ἀπὸ τοῦ ν̄ κατάρχεσθαι, τὸν δὲ πρῶτον στίχον καταλήγειν εἰς μόνην τὴν Ζη συλλαβὴν καὶ διὰ τοῦτο μὴ περαιοῦσθαι εἰς τελείαν λέξιν τὸ τοῦ πρώτου στίχου μέτρον . . . (Sequitur explicatio κανόνος γραμματικοῦ, quae ad rem metricam non pertinet).

Initium huius paragraphi in Choerobosci Exegesi in Hephaestionis enchiridion redit (p. 67 ed. Hoerschelmann in Anecd. Var. I), qui etiam nomina τῶν παλαιῶν, qui litteram ν̄ verbi Ζῆν ad initium sequentis versus trahebant, tradidit: μᾶλλον δ' ἀκριβέστερον ἐξετάσαντες οἱ περὶ Ἀριστοφάνην τὸν γραμματικὸν καὶ Ἀρίσταρχον, ὡς ἐν τῇ συντάξει τῆς ὀρθογραφίας ἀκριβέστερον ἔγνωμεν, τὸ ν̄ τῷ ἐπιφερομένῳ στίχῳ ἐπετίθεσαν, λέγοντες ὅτι ὁ λόγος ἔρρωται ἐπὶ παθῶν. τοῦτο γὰρ καὶ τὰ ὅμοια πάθη εἰσίν. Quae Choerobosci verba quamquam ad versus Θ 206—207:

„ . . . . . . εὐρύοπα Ζῆν'
αὐτοῦ κ' ἔνθ' ἀκάχοιτο“

---

[1] Editiones non recte Ἁρμόδιον.

pertinent, tamen verisimile est Eustathium hinc adnotationem sumpsisse eo, quod ipse illorum versuum meminit.

Cetera omnia ex Hephaestionis enchiridii capite „*περὶ ἀποθέσεως μέτρων*“ (p. 28, 7—29, 8 ed. Gaisford) deprompta esse docent versus adiecti; explicationes verbosae (*τὰ δὲ μὴ* usque ad *ἀφιέντα, ἐνταῦθα γὰρ* usque ad *ἄρχεται*) ab ipso Eustathio sunt additae. Idem Hephaestionis vocabulum *ἐπίληπτα* cum *ἐπιλήψιμα* mutavit et omisit verba *Νικομάχου τοῦ τὴν περὶ ζωγράφων ἐλεγείαν πεποιηκότος.*

§ 3.

In nullo alio tractatu metrico occurrunt, quae narrat Eustathius p. 1398, 56 ad *α* 121:

Καὶ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ τὴν ἐν τοῖς ἔπεσι πρώτην χώραν ἤγουν τὸν πρῶτον πόδα δεξιὰν χώραν ἔλεγον. Simile quid de iambo apud Marium Victorinum in arte grammatica (p. 182, 14 vol. VI gramm. lat. ed. Keil) legimus: „tragica (sc. forma) erit, quae dextros pedes recipit spondeos, id est [impares] primum, tertium, quintum; sinistros iambos, id est secundum, quartum, sextum ut „divi potentes, ferte lassatis opem“; cf. etiam Mar. Vict. 81, 29 ed. Keil et Rudolphum Westphal „Griechische Metrik“ II² p. 333 (a. 1868). Similiter de metro anapaestico Diomedes p. 504, 33 ed. Keil haec praecipit: „dactylum numquam recipit nisi in dextris pedibus . . ., in sinistris vero quemlibet . . . extra dactylum“. Quo auctore usus sit Eustathius, indagari non potest; fortasse appellatio illa ex vulgari comparatione pedum metricorum cum pedibus animalium orta est, de quibus Aristoteles (hist. anim. II 1, 8): *ἡ ἀρχὴ* (*κινήσεως*), inquit, *ἀπὸ τῶν δεξιῶν πᾶσιν.*[1]

---

[1] Aliena ab his sunt ea, quae Aristoteles refert (in metaphys. p. 1093 edit. acad. Boruss.) de hexametro septendecim syllabis composito: *βαίνεται δ' ἐν μὲν τῷ δεξιῷ* (sc. *κώλῳ*) *ἐννέα συλλαβαῖς, ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ* (sc. *κώλῳ*) *ὀκτώ.* Cf. de hoc loco Hermannum Usener „Altgriechischer Versbau“ Bonnae 1886 p. 41; cf. etiam Rudolfum Westphal „Theorie der musischen Künste“ vol. I (a. 1885) p. 185.

CAPUT V.

DE VITIIS HEXAMETRI.

Περὶ κακιῶν sive de vitiis hexametri, ut grammaticorum latinorum verbo utar, Eustathius his locis agit:

1) Eust. 12, 9: *Εἰ δέ τινες τὴν χασμῳδίαν ἤτοι κεχηνυῖαν στίχου σύνδεσιν μίαν εἶπον τῶν πέντε ἢ ἓξ κακιῶν τοῦ ἔπους, αἳ ἀλλαχόθι δηλοῦνται* (v. infra), *οἷον*

ἐκ μέν μ' ἀλλάων ἁλιάων ἀνδρὶ δάμασσε ⟨Σ 432⟩,

λεγέτωσαν ἐκεῖνοι τὸ αἴτιον. Cf. etiam Eust. 920, 21; 1702, 22.

2) Eust. 1291, 42 ad Ψ 116: *καὶ ὅτι πέντε ἢ ἓξ οὐσῶν κακιῶν τοῦ ἔπους, ὡς ἑτέρωθι* (Eust. 353, 31) *σαφῶς δεδήλωται, κακίζεται καὶ τὸ „πολλὰ δ' ἄναντα“ καὶ ἑξῆς* ⟨*πολλὰ δ' ἄναντα κάταντα πάραντά τε δόχμιά τ' ἦλθον* Ψ 116⟩ *καὶ λέγεται τοιαύτη ἐπικὴ κακία ἐπισυνέμπτωσις, οὖσα λέξεων ὁμοιοκαταληξία καὶ τῶν αὐτῶν συμφώνων ἐπαλληλία.*

3) Eust. 353, 31 sq. ad *B* 824: *τὸ δὲ διπλοῦν ζ̄, ὡς οὐδ' ἐν τῇ Δ* ⟨*Δ* 103 = 121 cf. Eust. 449, 14⟩, *οὕτως οὐδ' ἐνταῦθα ἐκτείνει τὸ πρὸ αὐτοῦ βραχὺ φωνῆεν. φησὶ γὰρ κατὰ δάκτυλον*

οἳ δὲ Ζέλειαν ἔναιον ⟨*B* 824⟩.

τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ „ὑλήεντι Ζακύνθῳ“ ⟨α 246 = π 123⟩· *καὶ ἐκεῖ γὰρ* (cf. Eust. 307, 33) *ἀδυναμίαν ἔχει τὸ διπλοῦν ἐκτείνειν τὸ προηγούμενον αὐτοῦ δίχρονον διὰ μέτρου ἀνάγκην, καθ' ἣν καὶ ὁ „Σκάμανδρος“* ⟨cf. Eust. 255, 29 ad *B* 465 et Eust. 1197, 49 ad Υ 465⟩ *ἀδυνατεῖ ἔκτασιν ποιεῖν φωνήεντος βραχέος, ᾧ αὐτὸς ἐπάγεται. καὶ καλεῖται τὸ τοιοῦτον ὑπερμετρία, μία οὖσα τῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς τεθεωρημένων πέντε ἢ ἓξ κακιῶν τοῦ ἔπους, ἧς μέρος καὶ τὸ*

Πατρόκλου ποθέων ἀνδροτῆτά τε καὶ μένος ἠΰ ⟨Ω 6⟩·

καὶ αὐτὸ γὰρ ὑπερμετρίᾳ ὑποκεῖσθαι λέγεται διὰ τὸ πλεονάζειν χρόνῳ οὐκ ἔχοντι λόγον συνιζήσεως.

Ἀλλὰ τὸ μὲν τοιοῦτον πάθος ἔχοι ἂν λόγον κακίαν ἔπους εἶναι, καθὰ καὶ τὴν ὀλιγομε[τ]ρίαν,[1] *ἣ θεωρεῖται ἐν στίχῳ ἐξ ὀλίγων μερῶν λόγου συγκειμένῳ, οἷον*

---

[1] *ὀλιγομερίαν* et infra *πολυμερίαν* esse corrigendum et Eustathius ipse verbis *ἐξ ὀλίγων μερῶν λόγου* et *ἐκ πολλῶν μερῶν λόγου* docet et Anonymus

κολλητὸν βλήτροισι, δύω καὶ εἰκοσίπηχυ ⟨O 678⟩·
εὐτελὲς γὰρ τὸ ἐκ δύο μερῶν λόγου, ἤγουν ὀνόματος καὶ συνδέσμου, ἡρῷον ἔπος συγκεκροτῆσθαι.

Τὸ δὲ καὶ τὴν πολυμε[τ]ρίαν[1] *τρίτην εἶναι κακίαν ἔπους, καθ' ἣν στίχος ἀπήρτισται ἐκ πολλῶν μερῶν λόγου συγκείμενος, οἷον*

ἔν τ' ἄρα οἱ φῦ χειρὶ ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζεν ⟨Z 253 = Z 406. Ξ 232. Σ 384, 423. T 7. β 302. ϑ 291. λ 247. o 530⟩,

ἀπορίαν προβάλλεται. εἰ γὰρ τὸ ἐκ πέντε μερῶν λόγου συντεθειμένον κακία ἔπους, διὰ τί μὴ πολλῷ πλέον τὸ ἐκ πάντων ἐκεῖνο τὸ σπουδαιότατον

πρὸς δέ με τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέησον, ἢ ἐλέαιρε[2] ⟨X 59⟩;

Ἔστι δὲ ἴσως δυσπαράδεκτος οὐδὲν ἧττον ἡ παραδιδομένη ἕκτη κακία διὰ τήν, ὥς φασι, τρίτην ἀπὸ τέλους ὀξεῖαν ἐν τῷ

οὐλομένην ἣ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν ⟨A 2⟩.

Αἱ μέντοι λοιπαὶ δύο κακίαι, ἡ τετάρτη καὶ ἡ πέμπτη, φανοῦνταί που ἐν τοῖς ἑξῆς ⟨vide Eust. 1291, 42 et antea 12, 9⟩ *καὶ αὐταὶ*[3] *κατά τι ἔλλογοι.*

Doctrinam *περὶ κακιῶν τοῦ ἔπους* praeter Eustathium nullus tractatus metricus praebet nisi Anonymi Ambrosiani, quem ex codice celeberrimo C 222 ord. inf. accuratissime edidit Guilelmus Studemund in Anecd. Var. I p. 214 sq.; in eo enim haec illius doctrinae forma inest:

Τῶν δὲ μέτρων κακίαι εἰσὶ πέντε· χασμῳδία, ἐπισυνέμπτωσις, ὀλιγομερία, ⟨πολυμερία⟩, σπονδειακὴ διάθεσις.

Χασμῳδία μὲν οὖν ἐστιν, οἷον

Πηληιάδεω (A 1 — A 322. I 166. Π 269. 653. Ω 406. 431. 448. λ 467. ω 15) *καὶ πάλιν*

Ambrosianus de re metrica (in Anecd. Var. I p. 215), qui eisdem usus est substantivis.

[2] *ἐλέησον*, non *ἐλέαιρε* in eo Homeri contextu scriptum erat, quo Eustathius ipse utebatur: cf. 1256, 60. De lectione *ἐλέαιρε* cf. praeter codices Hom. etiam Anecd. Var. I p. 190 med. et p. 245, 28.

[3] Eustathii editores non recte *αὐτά*.

ἐκ μέν μ' ἀλλάων ⟨ἁλιάων⟩ ἀνδρὶ δάμασσεν (Σ 432).
εἴρηται δὲ χασμῳδία ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος ἐκ τῶν πολλῶν φωνηέντων ἐν τῷ στόματι χάσματος.

Ἐπισυνέμπτωσις δέ ἐστιν, οἷον

πολλὰ δ' ἄναντα κάταντα πάραντά τε δόχμι' ἐπῆλθον (Ψ 116).
εἴρηται δὲ ἐπισυνέμπτωσις ἀπὸ τοῦ συνεμπεσεῖν ἐν τῷ στίχῳ τὴν τῶν λέξεων ὁμοιότητα.

Ὀλιγομερία δέ ἐστιν, οἷον

αὐτοκασίγνητος μεγαθύμου Πρωτεσιλάου (Β 706).
εἴρηται δὲ ὀλιγομερία ἀπὸ τοῦ τὸν πάντα στίχον εἰς δύο μόνα διαιρεῖσθαι μέρη τοῦ λόγου.

Πολυμερία δέ ἐστιν, ⟨οἷον⟩

ἔν τ' ἄρα οἱ φῦ χειρὶ ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζεν (Ζ 253 = Ζ 406. Ξ 233. Σ 384. 423. Τ 7. β 302. ϑ 291. λ 247. ο 530)· εἴρηται δὲ πολυμερία ἀπὸ τοῦ πολλοῖς τοῦ λόγου συνέχεσθαι μέρεσιν· εἰς δέκα γὰρ μέρη τοῦ λόγου διήρηται.

Σπονδειακὴ δὲ διάθεσίς ἐστιν, οἷον

Ἀτρείδης, τὼ δ' αὖτ' ἐκ δίφρου γουναζέσθην (Λ 130)
καὶ πάλιν

Ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο (Ψ 221),
εἴρηται δὲ σπονδειακὴ διάθεσις ἀπὸ τοῦ τὸν πάντα στίχον ἐκ σπονδείων συγκεῖσθαι.

Apparet Eustathium de eis *κακίαις*, quae dicuntur *χασμῳδία* et *ἐπισυνέμπτωσις*, cum Anonymo Ambrosiano de re metrica ita consentire, ut eadem exempla Homerica (si recesseris ab illo *Πηληϊάδεω*) uterque praebeat, Anonymus Ambrosianus autem solus etymologiam addat verborum *χασμῳδία* et *ἐπισυνέμπτωσις*.

Atque cum etiam vocabulorum *ὀλιγομερία* et *πολυμερία* etymologiae et apud Anonymum Ambrosianum et apud Eustathium sint explicatae, nemo dubitabit, quin hae explicationes iam in pristina, ex qua uterque pendet, doctrinae forma infuerint. Ceterum Eustathius *ὀλιγομερίαν* alio exemplo Homerico (*O* 678) illustrat atque Anonymus Ambrosianus (*B* 706).

De reliquis, quae Eustathius commemorat, *κακιῶν* generibus paulo intricatior quaestio est. Cum eis enim, quae de litterae *ζ* vi docet, conferenda sunt scholia ad Dionysii Thracis artem grammaticam (p. 814, 29 ed. Bekker), ubi haec habes:

ἔστι δὲ διπλᾶ ἔσθ' ὅτε δι' ἀνάγκην· ἐχρήσατο γὰρ αὐτοῖς ὁ ποιητὴς ὡς ἁπλοῖς· „οἳ δὲ Ζάκυνθον ἔναιον" ⟨B 824⟩ καὶ τὸ „ἄστυ Ζελείης" ⟨Δ 103 = 121⟩. Cum autem ζ vim habeat producendi vocalem praecedentem, profecto ὑπερμετρία in versu inest, id est versus abundat, itaque in eis est numerandus, in quibus πάθη κατὰ πλεονασμόν occurrunt. Atque id Eustathium quoque sensisse et dubitasse, utrum versus ad κακίας pertineret necne, verisimile est propter verba: διὰ τὸ πλεονάζειν χρόνῳ atque: τοιοῦτον πάθος ἔχοι ἂν λόγον κακίαν ἔπους εἶναι. Ὑπερμετρίαν illam Eustathianam frustra quaeras apud Anonymum Ambrosianum, qui ne sextam quidem κακίαν commemorat. Summopere autem digna est, quae accuratius examinetur, haec sexta κακία, quam ultimo loco enumerat Eustathius. Etenim in hexametro Homerico A 2, qui in vocabulum proparoxytonon ἔθηκεν exit, „vitium" deprehendi non potuisse nisi ab eis poetis grammaticisve, qui Nonni Panopolitani exemplum ac leges versuum pangendorum secuti vocabula proparoxytona in hexametrorum clausula reformidaverint, exposuit Arthurus Ludwich in annal. philol. a. 1874 p. 441. Itaque constat sextam illam κακίαν post Nonni demum aetatem a nonnullis de re metrica scriptoribus additam esse quinque illis, quae olim solae animadversae sint, κακίαις. Inde illud explicatur, quod Eustathius ait μίαν τῶν πέντε ἢ ἓξ κακιῶν: nempe quinque κακίαις (omissa ea, quae efficitur vocabulo proparoxytono in hexametri clausula posito) contenti erant scriptores metrici plerique.

Itaque desunt apud Anonymum Ambrosianum duae ex eis quas Eustathius commemorat κακίαις: 1) ὑπερμετρία et 2) illa sexta, quae efficitur vocabulo proparoxytono, de qua modo diximus. Contra deest apud Eustathium quinta earum, quarum ab Anonymo Ambrosiano mentio fit, κακιῶν, id est ea, quae σπονδειακὴ διάθεσις appellatur. Quae cum teste Anonymo Ambrosiano nomen duxerit ἀπὸ τοῦ τὸν πάντα στίχον ἐκ σπονδείων συγκεῖσθαι, apparet eam haud alienam ab eis versibus esse, qui apud Eustathium ὁλοσπόνδειοι nominantur. Cuius generis versus ubi tractat Eustathius, ne semel quidem κακίας mentionem facit, sed eos cum ὁλοδακτύλοις et στίχοις κατ' ἐνόπλιον componit (cf. Eust. 1899, 56). Sequitur σπον-

δειακὴν διάθεσιν in Eustathii fonte non inter *κακίας* numeratam fuisse. Itaque constat non eundem auctorem ab Eustathio atque ab Anonymo Ambrosiano exscriptum esse, attamen duos illos auctores anonymos ad antiquum aliquem et communem fontem referendos esse.

Ceterum moneo versum illum

πρὸς δέ με τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέησον ⟨*X* 59⟩,

quo omnes octo partes orationis continentur, non in fonte Eustathii infuisse, idque ipsum docere verbis: *διὰ τί μὴ πολλῷ πλέον τὸ ἐκ πάντων* (sc. *τῶν μερῶν λόγου*) *ἐκείνου τὸ σπουδαιότατον;* Versus *X* 59 alibi *τέλειος* appellatur in tractatibus, quibus exponuntur *αἱ διαφοραὶ τοῦ ἔπους*: veluti in Anecd. Var. I p. 173. 190. 245 etc. De hoc versu qui dicitur *τέλειος* cf. etiam Eust. 1256, 60: *Τὸ δὲ*

πρὸς δέ με τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέησον ⟨*X* 59⟩

ἐξ ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν συγκεκρότηται, quae verba in scholiis ad Dionysii Thracis artem grammaticam redeunt (p. 842, 5), ubi haec legimus: *καὶ γάρ ἐστιν Ὁμηρικὸς στίχος τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου ἔχων οὗτος*

πρὸς δέ με τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέησον·

τὸ μὲν γὰρ „πρός" ἐστι προθέσεως, τὸ „δέ" συνδέσμου, τὸ „μέ" ἀντωνυμίας, τὸ „τόν" ἄρθρου, τὸ „δύστηνον" ὀνόματος, τὸ „ἔτι" ἐπιρρήματος, τὸ „φρονέοντα" μετοχῆς, τὸ „ἐλέησον" ῥήματος.

Addam hoc loco eos versus, ad quos *κακίας* mentio facta est ab Eustathio:

Χασμῳδία ei occurrere videtur in versibus his:

A 1 (Eust. 11, 43).	*A* 15 (Eust. 25, 25).
B 87 (Eust. 178, 22).	*Γ* 152 (Eust. 396, 19).
E 4 (Eust. 514, 7).	*N* 41 (Eust. 919, 32).
N 366 (Eust. 937, 58).	*Ξ* 271 (Eust. 985, 27).
P 265 (Eust. 1106, 45).	*α* 261 (Eust. 1416, 29).
δ 226 (Eust. 1493, 38).	*ι* 138 (Eust. 1620, 6).

γε vel *γ'* esse insertum, ne *χασμῳδία* fieret, contendit ad versus hos:

Ξ 107 (Eust. 969, 56).	*Π* 573 (Eust. 1076, 35).
P 78 (Eust. 1096, 19).	*P* 166 (Eust. 1100, 39).
P 336 (Eust. 1108, 35).	*T* 334 (Eust. 1187, 34).

ῥα vel ῥ' esse insertum, ne χασμῳδία fieret, ad hos versus adnotat:

A 458 (Eust. 135, 26). *B* 632 (Eust. 307, 10).
Δ 447 (Eust. 496, 4). *Z* 314 (Eust. 644, 30).
[*I* 674 (Eust. 782 extr.)]. *Λ* 101 (Eust. 834, 1).
Λ 225 (Eust. 840, 43). *M* 254 (Eust. 902, 61).
Π 780 (Eust. 1086, 33). *Φ* 424 (Eust. 1244, 58).

δέ insertum: *T* 194 (Eust. 1179, 35).

In his adnotationibus aliquotiens vocabulis χάσμη et χάσμημα pro χασμῳδία Eustathius utitur.

Ὁμοιοκαταληξίαν, vel hoc vel alio vocabulo usus, agnoscit Eustathius ad hos versus:

A 141 sqq. (Eust. 67, 32) Ὅτι τὸ „νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν, ἐς δ' ἐρέτας ἐπιτηδὲς ἀγείρομεν, ἐς δ' ἑκατόμβην θείομεν" ὁμοιοκατάληκτα μὲν οἱ γραμματικοὶ διὰ τὰς μὲν συλλαβὰς λέγουσι τὰς ἐν τῷ τέλει, πάρισα δὲ οἱ ῥήτορες...

B 87. 88 (Eust. 178, 19) τὸ δὲ „μελισσάων" καὶ τὸ „ἀδινάων" καὶ τὸ „ἐρχομενάων" καὶ τὸ „κλισιάων" σχῆμα μὲν ποιοῦσι καλὸν ἐπὶ κόσμῳ τῆς παραβολῆς, τὸ λεγόμενον ὁμοιοκατάληκτον καὶ πάρισον.

K 473. 474 (Eust. 819, 12) τὸ δὲ „ἵπποι" δὶς ἐν τέλει στίχων κείμενον κάλλος ποιεῖ παρισωτικόν.

Λ 474 (Eust. 857, 18) τὸ δὲ „Τρῶες" καὶ „θῶες" ὁμοιοκαταληκτοῦνται κατὰ καιρίαν παρίσωσιν.

α 40 (Eust. 1388, 22) ἐν τούτοις δὲ καὶ ποιητική ἐστι παρίσωσις· πάρισα γὰρ τὸ „Ὀρέσταο", „Ἀτρείδαο", ἤγουν ὁμοιοκατάληκτα ἢ ὁμοιοτέλευτα.

α 128. 129 (Eust. 1399, 53) κάλλους δὲ ἡ ὁμοιοκαταληξία τοῦ „ἄλλα" καὶ τοῦ „πολλά"· κεῖνται γὰρ ἐν τέλει στίχων.

α 266 (Eust. 1415, 48) „πικρόγαμοι" ... ἔχει δέ τι ὁμοίας τραχύτητος καὶ τὸ „ὠκύμοροι", εἰ καὶ ἄλλως τῷ τῆς ὁμοιοκαταληξίας κάλλει ἄμφω λεαίνεται.

ε 66 (Eust. 1524, 14) ὁμοιοκαταληξία δὲ παιγνιώδης καὶ τὸ „τυρός" „χλωρός".

Cf. praeterea hos Eustathii locos, quibus ὁμοιοκαταληξία vel παρίσωσις aliquo modo illustratur: Eust. p. 45, 43. 179, 2. 181 extr. 191, 12. 199, 25. 206, 8. 208, 8. 242 extr. 249, 43. 250, 23. 261, 18. 275, 34. 428 extr. 434, 23. 512, 2.

517, 20. 28. 529, 8. 539, 37. 558, 28. 569, 17. 579, 19. 595 extr. 601, 25. 603, 40. 630, 16. 633, 52. 635, 33. 637, 8. 644, 58. 664, 62. 670, 9. 675, 18. 680, 3. 688, 22. 697, 60. 702, 19. 723, 22. 726, 23. 728, 17. 738 extr. 743, 59. 758, 38. 760, 6. 769, 62. 774, 5. 781, 22. 789, 59. 801, 39. 802, 61. 817, 57. 818, 25. 820, 2. 836, 42. 839, 43. 861, 26. 863, 17. 874, 2. 891, 40. 893, 42. 896 init. 898, 11. 899, 9. 925, 33. 41. 929, 38. 933, 45. 57. 941, 59. 946 init. 948, 17. 960, 50. 964, 18. 968, 33. 992, 48. 1006, 14. 1010, 51. 1018, 2. 1039, 22. 1049, 19. 1057, 29. 1063, 14. 1066, 31. 1067, 8. 1075. 52. 1080, 52. 60. 1094, 8. 1100, 28. 1108, 31. 1115, 3. 18. 1134, 56. 1152, 3. 54. 1158, 25. 1159, 41. 1167, 30. 1169, 37. 1175, 8. 1176, 54. 1180, 26. 1182, 55. 1211, 58. 1212, 59. 1223, 38. 1233 extr. 1235, 18. 1242, 20. 1249, 53. 1275, 10. 1280, 10. 1293, 37. 1307, 36. 1320, 27. 1323, 14. 1342, 8. 1367, 17. 1370, 54. 1374, 11. 1376, 32. 1406, 59. 1428, 47. 1437, 8. 1440, 7. 1441, 55. 1487, 28. 1507, 5. 1521, 46. 1525, 5. 1549, 34. 1550 extr. 1572, 2. 1586, 43. 1588, 26. 1589, 54. 1590, 8. 1614, 9. 1617, 28. 1621, 32. 1641 extr. 1645, 16. 1714, 10. 1719, 59. 1737, 58. 1751, 39. 1760, 59. 1762, 21. 1767, 3. 1769, 57. 1783, 8. 1787, 24. 1807, 37. 1809, 54. 1831, 43. 1832, 25. 1851, 37. 1929, 3. 1933, 1.

Eo, quod nonnunquam *ὁμοιοκαταληξία* appellatur *κάλλος*, efficitur eam doctrinam ad rhetores redire: cf. schol. Thucyd. 1, 2 ad voces „*καλουμένη*“, „*οἰκουμένη*“: *τὸ δὲ τοῦ ὁμοιοκαταλήκτου Γοργίειον καλεῖται.*

Adnotationum, quas supra exscripsi, unam ex scholiis q. d. Didymi minoribus ad Homer. *Λ* 474 fluxisse constat; verba enim scholii haec sunt: *πάρισον δὲ καὶ ὁμοιοκατάληκτον εἶπε* „*θῶες*“ *τῷ* „*Τρῶες*“ (ed. Bekker I p. 319). Itaque fortasse reliquae quoque adnotationes ad pleniorem illam scholiorum Homericorum formam redeunt, qua Eustathius usus est; quamquam in scholiis nobis servatis non insunt.

Ὀλιγομερίας et *πολυμερίας* praeter locum supra (p. 31) laudatum in Eustathii commentariis nulla fit mentio.

CAPUT VI.

DE AFFECTIONIBUS HEXAMETRI.

Ad doctrinam *περὶ παθῶν* i. e. de sex affectionibus ad hexametri formam pertinentibus, de qua conferas inprimis Ludovicum Voltz et Georgium Rauscher ll. cc., hac potissimum pertinent adnotationes Eustathii:

Eust. 554, 36—555, 11 ad *E* 349:

Τὸ δὲ ἔπος τὸ „ἦ οὐχ ἅλις καὶ ἑξῆς“ ὡς πεπονθὸς πλεονασμὸν περὶ τὴν κεφαλὴν προκέφαλον λέγεται, ὡς οἷον εἰπεῖν πρόμηκες τὴν κεφαλήν· διὰ τὸ αὐτὸ καὶ μακροκέφαλον ὡς διπλάζον τὴν ἄρχουσαν, ἧς εἴ τις ἀφέλοι τὸ κορυφαῖον ὡς οἷα τινὰ περιττότητα, ὑγιοῦται τὸ λεῖπον εἰς δάκτυλον, ὃ καὶ ἄλλως γίνεται τῇ ῥηθείσῃ συνιζήσει. . .

Ἀνάπαλιν δὲ τῷ τοιούτῳ πάθει ἔχει τὸ ἀκέφαλον, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν βραχυκέφαλον κατὰ τὸ ἀμαθὴς ὁ ὀλιγομαθὰς, ὃ τοῦ κατὰ τὴν ἄρχουσαν μεγέθους ἐκπεσὸν ἀπὸ βραχείας ἄρχεται, ὁποῖον σὺν ἄλλοις, ἃ ἑτέρωθι (Eust. 900, 8) *φανεῖται, καὶ τὸ*

ἐπειδὴ νῆάς τε καὶ Ἑλλήσποντον ἵκοντο ⟨*Ψ* 2⟩

καὶ

ἐπειδὴ λίπε δῶμα Καλυψοῦς ἠϋκόμοιο ⟨*ϑ* 452⟩

καὶ

ἐπίτονος βέβλητο βοὸς ῥινοῖο τετευχώς ⟨*μ* 423⟩.

Τοιούτου δὲ πάθους ἔτυχε καὶ τὸ

Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε Θρῄκηθεν ἄητον ⟨*I* 5⟩

(cf. etiam Eust. 732, 13) *καὶ τὸ*

πλέονές κε μνηστῆρες ἐν ὑμετέροισι δόμοισιν ⟨*σ* 247⟩.

εἰ γὰρ καὶ ἰσοδάκτυλοι τούτοις οἱ πρῶτοι πόδες ὡς τετράχρονοι, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστι προκεφάλους εἰπεῖν αὐτούς, ὅτι μηδὲ περιττεύει αὐτοῖς ἡ κεφαλὴ μακρὰ οὖσα, ἀκεφάλους δὲ μᾶλλον διὰ τὸ ἐκπεσεῖν τῆς κατὰ τὴν ἄρχουσαν ἐκτάσεως. ἀκέφαλοι δὲ ὁμοίως στίχοι καὶ τὸ

ἕως ἐγὼ περὶ κεῖνα πολὺν βίοτον ξυναγείρων ⟨*δ* 90⟩

καὶ

ἕως ὁ ταῦθ' ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν ⟨*A* 193⟩·

περὶ δὲ τούτων φασὶν οἱ παλαιοὶ καὶ ὅτι γελοῖοι οἱ τὴν μέσην

μακρὰν ἐν τῷ ποδολογεῖν προτάττοντες, καὶ τὸ ἕως „ὥες“ λέγοντες, καθὰ καὶ ἐν τῷ „Βορέης καὶ Ζέφυρος“ „ἠσβορέ“ ποδίζοντες τὴν ἄρχουσαν. εἰ δὲ δεῖ, φασί, κατὰ τέχνην βοηθεῖν ἐν τῷ „ἕως ἐγώ“ καὶ „ἕως ὅ“, προενεκτέον τὸν πρῶτον πόδα, ὡς εἴπερ ἦν „ὥς“ οἷα συνιζήσεως ἐν αὐτῷ γενομένης κατὰ κοινὴν συλλαβήν. ἄλλως δέ, φασιν, ἀβοήθητον ὄν, τάττεται εἰ⟨ς⟩ [1] ἀκέφαλον, καθότι ἡ πρώτη τοῦ ποδός, βραχεῖα οὖσα, κεῖται ὡς καὶ μακρά.

Quodsi ab initio huius adnotationis recesseris, quod Eustathius suo Marte formavit (cf. haec, quae caute addidit, verba: ὡς οἷον εἰπεῖν πρόμηκες τὴν κεφαλήν et ταὐτὸν δ' εἰπεῖν βραχυκέφαλον κατὰ τὸ ἀμαθὴς ὁ ὀλιγομαθής etc.), pleraque omnia aut ex ipso Heliae Monachi appendicis I capite II (Anecd. Var. I p. 180—183) hausit Eustathius aut ex communi illo fonte, ex quo et Appendicis illius caput II et scholia Hephaestionea *B* p. 22, 18—24, 27 derivata esse perspexit Studemundus. Ordinem autem exemplorum Homericorum immutavit Eustathius et omisit, quae in Appendice illa p. 182, 3—11 (fere = schol. Hephaest. *B* p. 23, 30) leguntur, quoniam haec cum doctrina de hexametri affectionibus minus arte cohaerent atque tamquam in parergo adiecta videntur esse. Vocabula ἰσοδάκτυλοι et ποδολογεῖν Eustathius ipse novavit.

Eust. 900, 7 ad *M* 208:
Ἐν δὲ τῷ

ἐρρίγησαν ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν ⟨*M* 208⟩

στιχηρόν ἐστι πάθος (cf. Eust. 1577, 53), ὃ λέγεται καὶ μυουρία διὰ διχρόνου τοῦ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ μειουρία διὰ τῆς ει διφθόγγου, ὡς ἐν τῷ τέλει πυρριχισθέντος τοῦ στίχου καὶ συστολὴν παθόντος κατὰ μυὸς οὐράν, ἢ κατὰ μείωσιν οὐραίου ἤτοι τέλους ἄκρου· ὥσπερ ἔμπαλιν ἀκέφαλος λέγεται στίχος ὁ περὶ τὴν ἀρχὴν καὶ οἱονεὶ κεφαλὴν συσταλείς, ὁποῖον καὶ τὸ

ἐπειδὴ νῆάς τε καὶ Ἑλλήσποντον ἵκοντο ⟨Ψ 2⟩ . . .

Εἰσὶ δὲ οἳ καὶ ἔμφασίν τινα ἔχειν εἶπον τὸ τοῦ στίχου τοιοῦτον πάθος. καὶ γὰρ ἐγχωροῦν εἰπεῖν

[1] Pro εἰ, quod apud Eustathium legitur, scribendum εἰς collato Studemundi Anecd. Var. I p. 183, 5 τάττεται εἰς τὸν τῶν ἀκεφάλων τόπον.

Τρῶες δ' ἐρρίγησαν ὅπως ὄφιν αἰόλον εἶδον
(cf. Heliae Monachi Appendic. II p. 182, 5 ed. Studemund = Scholia Hephaestionea *B* p. 23, 33) *ὅμως Ὅμηρος τὸν Ἑλληνικὸν ἐμφαίνει φόβον καὶ τὴν συστολὴν καὶ τὴν εἰς τὸ ταχὺ φεύγειν ῥοπὴν τῇ συστολῇ τοῦ μέτρου καὶ τῷ τάχει τοῦ ἔπους εἰς βραχείας τελευτῶντος συλλαβάς. ταχέα μὲν γὰρ εἰς ἐκφώνησιν τὰ βραχέα φωνήεντα μουσικὸς ἂν εἴποι ἀνήρ, ἐμβραδύνει δὲ εἰς προφορὰν τὰ μακρά.*

Ὅτι δὲ ἡ μυουρία τῶν ἐπῶν καὶ τὸ ἀκέφαλον καὶ τὸ λαγαρόν, καὶ εἴ τι δὲ ἄλλο στιχηρὸν πάθος ἀφροντιστὶ συνέπεσε διὰ τὸ μεμελοποιῆσθαι πᾶσαν τὴν Ὁμηρικὴν ποίησιν, ἐν τοῖς τοῦ Ἀθηναίου ⟨XIV p. 632 d. e.⟩ *καὶ αὐτὸ δηλοῦται, ὅς φησι καὶ ὅτι ἀκέφαλοι μέν εἰσιν οἱ ἐν ἀρχῇ τὴν χωλότητα ἔχοντες, λαγαροὶ δὲ οἱ ἐν μέσῳ, μείουροι δὲ οἱ ἐπὶ τῆς ἐκβολῆς. . . . Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι τὸ μύουρον ἢ μείουρον δύναιτ' ἂν καὶ κόλουρον λέγεσθαι, ὡς κεκολουσμένον οὐρᾶς, καθά που προγέγραπται* (v. supra p. 37).

Hoc exemplo Homerico ⟨*M* 208⟩ omnes, quos inspexi, tractatus metrici *μείουρον* versum illustrant; nec minus omnibus communis est vox *μείουρος* ad illud *πάθος* significandum; solus Eustathius praeter hanc alterius formae *μύουρος* mentionem facit, quam videtur Athenaei (XIV p. 632 d.) lectioni debere (cf. Meinekii Anal. crit. ad Athenaeum p. 304). Veriloquium vocabuli *μυουρία* tamquam *κατὰ μυὸς οὐράν* dicti ipsum Eustathium temptasse conicio, vocabuli *μειουρία* veriloquium (*κατὰ μείωσιν οὐραίου*) redit apud Anonymum Ambrosianum (p. 214, 20 ed. Studemund: *μείουροι δὲ εἰσὶν οἱ κατὰ τὸ τέλος τυγχάνοντες ἐνδεεῖς, οἱονεὶ περὶ τὴν οὐρὰν ὑπομείναντες μείωσιν*) et in Heliae Monachi Appendice II (l. c. p. 184 med.: *ὅπερ μειοῖ τὸν πόδα τὸν ἐν τῇ οὐρᾷ*) et in tractatu Ambrosiano (p. 239, 18 ed. Studemund: *ὅτε καὶ μείουρος ὁ στίχος λέγεται ὡς κεκολοβωμένην καὶ μείονα τὴν οὐρὰν ἤγουν τὴν τελευταίαν συλλαβὴν ἔχων*) et in Pseudo-Hephaestionis § 17 (*μείουροι μέν εἰσιν οἱ τὴν οὐράν, τουτέστι τὸ τέλος, μεμειωμένον, ὅπερ ἐστὶν ἐλλεῖπον, ἔχοντες*).

Verborum inde ab *εἰσὶ δὲ οἳ καὶ ἔμφασίν τινα* usque ad *ἐμβραδύνει δὲ εἰς προφορὰν τὰ μακρά* similia in uno tractatu metrico deprehendi, quem Studemund ex codice Ambrosiano C 222 ord. inf. publici iuris fecit in Anecd. Var. I (p. 242 sq.),

in quo haec leguntur p. 243, 39: „Τρῶες δ'ἐρρίγησαν, ἐπεὶ ἴδον αἰόλον ὄφιν"· ἰδοὺ γὰρ ἡ ἕκτη χώρα μείουρος γέγονε παχνωθεῖσα καὶ συσταλεῖσα τῷ φόβῳ τοῦ ὄφεως· εἰώθασι γὰρ οἱ ποιηταὶ τοῖς πάθεσι καὶ πράγμασι συμπαθῶς ἐκτείνειν καὶ συστέλλειν, ὡς ἂν καὶ τὰ ἔπη συμπάσχῃ τοῖς πάθεσιν, quae verba, cum suspecta non sint, olim in plenioribus scholiis Hephaestioneis *B* fuisse conicio. — Verba μουσικὸς ἂν ἀνήρ Eustathius scripsisse videtur recordatus scholii in Dionysii Thracis artem grammaticam conscripti (p. 831, 2), ubi haec leguntur: ὅθεν καὶ οἱ μουσικοὶ ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τῶν ἐχουσῶν τὰς ὀξείας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐμβραδύνουσι τοῖς κρούσμασι . . .

Quae post προφορὰν τὰ μακρὰ restant, ea ex Athenaei epitome ab Eustathio ita deprompta sunt, ut leviter variarentur. Athenaei enim verba haec sunt: ὃς (sc. Ὅμηρος) διὰ τὸ μεμελοποιηκέναι πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ποίησιν ἀφροντιστὶ τοὺς πολλοὺς ἀκεφάλους ποιεῖ στίχους καὶ λαγαρούς, ἔτι δὲ μειούρους. . . . Ἀκέφαλοι δέ εἰσιν οἱ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τὴν χωλότητα ἔχοντες . . . λαγαροὶ δὲ οἱ ἐν μέσῳ . . . μείουροι δέ εἰσιν οἱ ἐπὶ τῆς ἐκβολῆς . . . .

Quae sequuntur inde a verbis Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι, ab Eustathio ipso sunt addita.

Eust. 12, 32 ad *A* 1:

⟨Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος⟩·

Ἰστέον δὲ ὡς τριῶν ὄντων στιχηρῶν ἐκ πλεονασμοῦ παθῶν, τοῦ μακροκεφάλου εἴτουν προκεφάλου, τοῦ προκοιλίου, καὶ τοῦ μακροσκελοῦς ἤτοι δολιχούρου,[1] ὁ τῆς Ἰλιάδος πρῶτος στίχος πάθους ἐστὶ προκοιλίου, ῥηθέντος οὕτω ἐκ μεταφορᾶς προγαστόρων ζώων, οἷα πλεοναζούσης ἐν μέσῳ τῶν τοιούτων στίχων μιᾶς συλλαβῆς ἐξογκούσης τρόπον τινὰ κοιλίας δίκην τὴν τοῦ ἔπους μεσότητα.

Posteriorem huius adnotationis partem Eustathius communem habet cum Heliae Monachi Appendice II (l. c. p. 184), ubi ad versum Ω 6 „Πατρόκλου ποθέων ἀνδροτῆτά τε καὶ μένος ἠΰ" haec adnotantur: ἡ δρο συλλαβὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στίχου πλεονάζει καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν προγαστόρων ὄγκον

---

[1] Utraque forma, et δολιχοῦρος et δολιχόουρος, usus est Eustathius' cf. p. 410, 30.

ἐντίθησιν, ὅθεν προκοίλιος εἴρηται, et cum Pseudo-Hephaestionis § 28ᵃ, ubi prorsus simili modo ad eundem versum *Ω* 6 haec adscripta sunt: *ἡ γὰρ δρο συλλαβὴ πλεονάζει τοῦ στίχου καὶ ἐντίθησιν ὄγκον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν προγαστόρων*; atque eadem verba redeunt in tractatu Harleiano p. 326, 18 ed. Gaisford. Quae cum ita sint, videtur olim haec *προγαστόρων* mentio in pleniore scholiorum Hephaestioneorum *B* forma fuisse.

Eust. 641, 29 ad *Z* 265:

⟨μή μ' ἀπογυιώσῃς μένεος,[1] ἀλκῆς τε λάθωμαι⟩.

Ἄλλως δέ γε δύο παθῶν ὥσπερ κεφαλικῶν τῶν ἐν τῇ ε' ῥαψῳδίᾳ (i. e. *E* 349, cf. supra) *ῥηθέντων, οὕτω καὶ κοιλιακῶν, ὡς ἄν τις ἐρεῖ, ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ὄντων, ἑνὸς μὲν κατὰ μέγεθος εἴτουν πλεονασμόν, ὃ δὴ προκοίλιον ἐκ μεταφορᾶς τῶν τοιούτων λέγεται ζώων, ἑτέρου δὲ κατ' ἔνδειαν ἤτοι ἔλλειψιν, ὃ σφηκῶδές τε καὶ σφηκοειδὲς λέγεται κατὰ μεταφορὰν τὴν ἐκ τῶν σφηκῶν, ἔτι δὲ καὶ λαγαρὸν τὸ αὐτὸ ἐκ τῆς κατὰ λαγόνας ἀπαχείας, εἴη ἂν ὁ παρὼν στίχος τοῦ τοιούτου εἴδους ὡς τρίχρονος τὸ μέσον ἤγουν τὸν τέταρτον πόδα ἰαμβικῶς καὶ μὴ τετράχρονος σπονδειακῶς ἢ δακτυλικῶς, ὡς ἐχρῆν ἐν μέτρῳ ἡρωϊκῷ. τοιοῦτον καὶ τὸ*

βῆν εἰς Αἰόλου κλυτὰ δώματα ⟨κ 60⟩·

ἡ γὰρ ἄρχουσα τοῦ „Αἰόλου" καὶ ἡ μετ' αὐτήν, εἰ καὶ μὴ κατὰ ἴαμβον, ἀλλ' οὖν κατὰ τροχαῖον σφηκικὴ καὶ ἀπαχής ἐστι λαγαρουμένη. καὶ τοιαῦτα μὲν ταῦτα.

Προκοιλίου δὲ παράδειγμα τὸ

ὦ Ἀχιλεῦ Πηλέος (scribendum *Πηλέως*) *υἱὲ* ⟨*Π* 21 = *T* 216 = *λ* 478⟩· *ὁ γὰρ τρίτος ποὺς τετρασύλλαβος* (sic) *ὢν ὤγκωται οἷον τὴν κοιλίαν καὶ δέεται συστολῆς μετρικῆς. τοιοῦτον καὶ τὸ*

θώρηκας ῥήξειν δηΐων ἀμφὶ στήθεσφι ⟨*B* 544⟩·

καὶ αὐτὸ γὰρ ἐν τῷ τρίτῳ ποδὶ ἀσυμμετρίαν ἔχον ἐθέλει σφίγγεσθαι[2] *τῇ συνιζήσει. ὅμοιον καὶ τὸ πρῶτον ἔπος τῆς Ἰλιάδος καὶ τὸ πρὸ ὀλίγων ῥηθὲν*

---

[1] *μένεος* legit Eustathius cum codicibus Homeri plurimis, non *μένεος δ'*, quod habent nonnulli codices Homeri: (L. O).

[2] Verbo *σφίγγεσθαι* usa est etiam Heliae Monachi Appendix II l. c. p. 184 med.: *λαγαρὸν δὲ λέγεται τὸ ἐσφιγμένην ἔχον τὴν γαστέρα.*

Βελλεροφόντης δὲ χρύσεον δέπας ἀμφικύπελλον ⟨Z 220⟩
καὶ τὸ

Πατρόκλου ποθέων ἀνδροτῆτα ⟨Ω 6⟩.
καὶ οὕτω μὲν καὶ τάδε.

Οἱ δὲ τὸ προκοίλιον λαγαρὸν καλέσαντες διὰ τὸ ἀκούειν ἴσως λαγαρὸν εἶναι, οὗ τὸ πάχος ἐκκεκένωται εἰς πλάτος, οὐκ ἂν ἀρέσκοιεν τοῖς παλαιοῖς.

Hanc adnotationem liberius conformavit Eustathius nec servilem in modum antiquioribus auctoribus addictus. Usus tamen hic quoque videtur vetustiore scholiorum Hephaestioneorum *B* forma. Verba *κατὰ μέγεθος εἴτουν πλεονασμόν* et *κατ' ἔνδειαν ἤτοι ἔλλειψιν* demonstrant duorum fontium memoriam ab Eustathio consutam esse: nam cum in plerisque tractatibus *πάθη* secernantur *κατὰ πλεονασμόν* et *κατ' ἔνδειαν*, eadem *κατὰ μέγεθος* et *κατ' ἔλλειψιν* secernuntur in tractatu codicis Saibantiani (p. 195 ed. Gaisford in adnotatione) et in his, quae ex eodem cum Saibantiano fonte derivatae sunt, paragraphis Pseudo-Hephaestionis 11ᵇ nec non 26 (quas cum Eustathio cognatas esse perspexit iam Henricus zur Jacobsmuehlen l. c. p. 73) nec non in Anonymi Romani § 3ᵇ (ed. zur Jacobsmuehlen p. 103). Hos autem tractatus ex eodem fonte fluxisse, ex quo Eustathii adnotationem, illud quoque docet, quod *προκοίλιον* eodem exemplo Homerico (*Π* 21 etc.) illustratur in omnibus quattuor tractatibus, cf. e. g. haec tractatus Saibantiani verba: *προκοίλιον δέ, ὅταν τὸ αὐτὸ τοῦτο* (scil. *τὸ πλεονάζειν* et *τὴν συναίρεσιν*) *κατὰ τὸ μέσον πάθῃ, ὡς ἐν τῷ „Ἀχι[λ]λεῦ Πηλέως υἱέ"· ὁ τρίτος γὰρ πούς ἐστι „λέως υἱ[έ]"*.

Etymologia verbi *σφηκώδης* similem in modum exposita apud Anonymum de re metrica Ambrosianum (Anecd. Var. I p. 214) et in tractatu Ambrosiano (ibidem p. 243, 27) legitur, quibus testibus *σφηκώδης . . . εἴρηται ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν σφηκῶν, οἵτινες τὸ μέσον ἀσθενέστερον ἔχουσιν.* Eustathium tamen his Anonymis ipsis non usum esse constat.

Quod autem Eustathius eos vituperat, qui pro adiectivo *προκοίλιον* substituerint adiectivum *λαγαρόν*, conferas de ancipiti horum adiectivorum sollemnium usu Studemundi adnotationem 24 ad Anecd. Var. I p. 181, Voltzium l. c. p. 33 sq., Rauscherum l. c. p. 51 sq.

Ut summam faciam eorum, quae singillatim exposui, sex πάθη στιχηρά Eustathio innotuerunt: tria κατὰ πλεονασμόν haec:

1) προκέφαλος = μακροκέφαλος στίχος,

2) προκοίλιος στίχος,

3) δολιχόουρος sive δολιχοῦρος = μακροσκελής στίχος;

tria κατ' ἔνδειαν haec:

4) ἀκέφαλος στίχος,

5) λαγαρὸς = σφηκοειδὴς sive σφηκώδης στίχος,

6) μύουρος = μείουρος.

Praeter Eustathium eadem sex πάθη saepissime illustrantur a scriptoribus de re metrica: cf. Studemundum in Anecd. Var. I p. 186; zur Jacobsmuehlenum in Pseudo-Hephaestionis editione p. 52 sq. 60 sq. 72 sq. 103; Voltzium l. c.; Rauscherum l. c.; tractatum cod. Saibant. p. 195 ed. Gaisford, quem artissime cognatum esse constat cum Pseudo-Hephaestionis §§ 11[b] et 26 et cum Anonymi Romani § 3[b].

Ab hexametrorum affectibus sedulo distinguenda sunt hexametrorum εἴδη, de quibus in proximo capite a me agetur. Εἴδη enim ad grammaticam et rhetoricam olim pertinebant; attamen numerus τῶν εἰδῶν sensim ita auctus est, ut eis adspergerentur πάθη; cf. Studemundum in Anecd. Var. I p. 186 et Voltzium l. c. p. 33 sq. Doctrinam περὶ παθῶν iam apud Eustathii aequales perturbatam fuisse Tzetzes docet in carmine περὶ μέτρων p. 331 v. 20 sq. (Crameri Anecd. Oxon. III), ubi etiam συνίζησις, κοινὴ συλλαβή, διάλυσις inter πάθη στιχηρά numerantur; versus Tzetzae hi sunt:

Τὰ πάντα μέτρα δέχονται τὰ πάθη τοῦ ἡρώου·
τὰς συνιζήσεις, τὰς κοινάς, τὰς διαλύσεις ἅμα,
τὸ διαλύειν τὴν μακρὰν δύο βραχείαις λέγω·
καὶ πᾶν εἴ τί που πέφυκε πάθος ἐν τοῖς ἡρώοις·
ταχύ τε καὶ κακόφωνον, λογοειδὲς καὶ τ'ἄλλα·
ἀκέφαλον, προκέφαλον, μεσόκλαστον, σφηκῶδες[1],
μείουρον, δολιχόουρον καὶ πᾶν τοιοῦτον πάθος.

---

[1] σφικῶδες superscripto προκοιλιον (sic) habet codex Venetus Marcianus 483, σφικῶδες superscripto προκοίλιον Parisinus 2881, σφηκῶδες superscripto τὸ καταπροκοίλιον Parisinus 2644 testibus Studemundo et L. Cohnio.

Superest, ut versus Homericos enumerem, ad quos affectionis metricae mentionem Eustathius fecit:

1) *Στίχοι προκέφαλοι.*

Α 15 (Eust. 25, 27) *χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ, καὶ ἐλίσσετο πάντας Ἀχαιούς.*

Α 193 (Eust. 80, 43) *ἕως ὁ ταῦθ' ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν.*

Γ 152 (Eust. 396, 21) *δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσιν.*

Κ 542 (Eust. 823, 7) *δεξιῇ τ' ἠσπάζοντο ἔπεσσί τε μειλιχίοισιν.*

2) *Στίχοι προκοίλιοι.*

Α 18 (Eust. 27, 30) *ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.*

Ι 537 (Eust. 772, 43) *ἢ λάθετ' ἢ οὐκ ἐνόησεν· ἀάσατο δὲ μέγα θυμῷ.*

Ν 275 (Eust. 27, 28) *οἶδ' ἀρετὴν οἷός ἐσσι· τί σε χρὴ ταῦτα λέγεσθαι;*

Σ 493 (Eust. 1650, 48) *ἠγίνεον ἀνὰ ἄστυ, πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει.*

3) *Στίχοι δολιχόουροι.*

Γ 237 (Eust. 410, 29) *Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.*

Ο 187 (Eust. 1012, 34) *τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκετο Ῥέα.*

4) *Στίχοι ἀκέφαλοι.*

Ι 5. *Ψ* 2. *ϑ* 452, *μ* 423, *σ* 247: vide supra.

Accedit Eust. 1274, 50 ad *Χ* 379 *ἐπεὶ δὴ τόνδ' ἄνδρα. Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι τὸ „ἐπεὶ δὴ τόνδ' ἄνδρα καὶ ἑξῆς" ἀκέφαλον στίχον οἱ παλαιοί φασιν, ὅμοιον τῷ „φίλε κασίγνητε"* (*Ε* 359 = *Δ* 155 = *Φ* 308), *ὥστε οὐκ ἀναγκαῖον προπερισπᾶν ἐκεῖ τὸ φίλε, ὡς ἂν ἀποτελεσθείη δάκτυλος, ἀλλ' ὀξυνομένης τῆς ἀρχούσης μετρηθῆναι κἀκεῖνον τὸν στίχον ὡς ἀκέφαλον* (cf. etiam scholion codicum VD ad *Ε* 359 et Rauscherum p. 50).

5) *Στίχοι λαγαροί.*

Α 74 (Eust. 52, 7) *ὦ Ἀχιλεῦ, κέλεαί με, διίφιλε, μυθήσασθαι.*

Α 342 (Eust. 114, 41) *τοῖς ἄλλοις, ἦ γὰρ ὅγ' ὀλοῇσι φρεσὶ θύει.*

Γ 40 (Eust. 380, 23) *αἴθ' ὄφελες ἄγονός τ' ἔμεναι ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι.*

Γ 172 (Eust. 399, 42) *αἰδοῖός τέ μοί ἐσσι, φίλε ἑκυρέ, δεινός τε.*

Γ 279 (Eust. 415, 23) *ἀνθρώπους τίνυσθον, ὅτις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ.* [1]

Δ 10 (Eust. 439, 37) *τέρπεσθον· τῷ δ' αὖτε φιλομειδὴς Ἀφροδίτη.*

Ζ 443 (Eust. 654, 48) *αἴ κε κακὸς ὣς νόσφιν ἀλυσκάζω πολέμοιο.*

Ρ 147 (Eust. 1103, 18) *εἶσι περὶ πτόλιος, ἐπεὶ οὐκ ἄρα τις χάρις ἦεν.*

Ρ 446 (Eust. 1114, 38) *οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρός.*

γ 230 (Eust. 1464, 63) *Τηλέμαχε, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;*

κ 60 vide supra.

6) *Στίχοι μείουροι.*

Μ 208 vide supra.

Ο 187 (Eust. 1012, 34) *τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκετο Ῥέα.*

CAPUT VII.

DE FIGURIS HEXAMETRI.

Eust. 1676, 15 ad λ 128:
Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ ἐπικρίνας

a) *τραχὺν εἶναι τῷ ῥυθμῷ στίχον τὸ*
τριχθά τε καὶ τετραχθὰ διατρυφὲν ἔκπεσε χειρός ⟨*Γ* 363⟩

b) *ἐκεῖνος λέγει κακοφώνου μὲν ῥυθμοῦ εἶναι τὸ*
φήῃ ἀθηρηλοιγὸν ἔχειν ἀνὰ φαιδίμῳ ὤμῳ ⟨λ 128⟩,

c) *μαλακοειδῆ δὲ τὸν ὁμαλῶς ἀκοῇ προσπίπτοντα, οἷον*
αἵματί οἱ δεύοντο κόμαι Χαρίτεσσιν ὁμοῖαι ⟨*Ρ* 51⟩,

d) *λογοειδῆ δὲ τὸν καὶ πολιτικόν, ὃς ἄνευ πάθους, φησίν, ἢ τρόπου λέγεται, οἷον*
ἵππους δὲ ξανθὰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ⟨*Λ* 680⟩.

[1] Versus *Γ* 279 ab Eustathio perperam *λαγαρός* nominatur, cum apud Homerum prior verbi *τίνυμι* syllaba semper producta sit. Alio loco (849, 41) Eustathius *ὅστις* pro *ὅτις* praebet; quod si probavit, debebat versum *Γ* 279 non ad *λαγαρούς* referre, sed ad *προκοιλίους*.

Haec Eustathii adnotatio proxime cognata est cum permultis illis de hexametrorum figuris tractatibus, de quibus dixerunt Studemundus in Anecd. Var. I p. 186, Voltzius l. c. p. 31 sq., zur Jacobsmuehlenus l. c. p. 41 sq. 57—59. 83—86. Quo autem tractatu Eustathius usus sit ad quattuor genera *τῶν εἰδῶν* seligenda, dici nequit, quoniam simillimi inter se sunt omnes. Ita vero ab auctore suo recessit Eustathius, ut et ordinem *τῶν εἰδῶν* immutaret (cum *τραχύς, κακόφωνος, μαλακοειδής, λογοειδής* enumerentur ab Eustathio, contra *τραχύς, μαλακοειδής, κακόφωνος, λογοειδής* a reliquis praeter Isaacum Monachum, apud quem *μαλακοειδής, κακόφωνος, τραχύς, λογοειδής* comparent) et omitteret *τραχέος* et *κακοφώνου* explicationes et verba *τὸν καὶ πολιτικόν, ὃς ἄνευ πάθους, φησίν, ἢ τρόπου λέγεται* adderet ex tractatibus *περὶ διαφορῶν* hexametrorum (cf. scholia Hephaestionea *B* p. 25, 16; Tractat. Harleian. p. 327, 5; Pseudo-Hephaest. § 13 et § 29; Isaac. Monach. p. 183; Anon. Ambr. ed. Studemund Anecd. Var. I p. 245, 29; cod. Ven. Marc. 483 ibid. p. 190 [§ 5ᵃ]; Interpolationem Heliae Monachi ibid. p. 174); etenim eodem exemplo Homerico (*Λ* 680) in tractatibus *περὶ διαφορῶν* illustrari solet *πολιτικός* atque in tractatibus *περὶ εἰδῶν* ille, qui *λογοειδής* vocatur.

Quodsi recesseris a bis tribus illis figuris, quae in plurimis tractatibus *περὶ εἰδῶν* inscriptis ad *εἴδη* proprie dicta adscita sunt, sex remanent *εἴδη*, quae hoc nomine inprimis digna videantur: *ἰσόχρονος, ἀπηρτισμένος, τραχύς, μαλακοειδής, κακόφωνος, λογοειδής.* Haec sex *εἴδη* ita in duas secedunt classes, ut prior duobus primis efficiatur, posterior classis quattuor ultimis. Et profecto quattuor ultima, quae sola enumerat Eustathius, omnia spectant ad auditum (*ἀκρόασιν*), contra *ἰσόχρονος* (qui ex paribus syllabis i. e. ex sex spondeis constat) et *ἀπηρτισμένος* (i. e. *ὁ τὴν δόξαν ἅπασαν ἔχων ἐν ἑαυτῷ*) minime ad auditum pertinent. Quae cum ita sint, nescio an suspicari liceat antiquitus non sex *εἴδη* constituta esse, sed tantum quattuor illa, quae Eustathius habet. Quam ad suspicionem bene illud quadrat, quod in Pseudo-Plutarchi de metris capite I et in tractatu Ambrosiano (Anecd. Var. I p. 246, 6 sq.) *ἰσόχρονος* et *ἀπηρτισμένος* separati sunt a *τραχεῖ,*

μαλακοειδεῖ, κακοφώνῳ, λογοειδεῖ interiectis tribus *πάθεσιν* (hoc ordine enumeratis: *ἀκέφαλος, μείουρος, λαγαρός*), item in tractatu codicis Parisini 1983 saec. X—XI (ed. Studemund in annal. philol. 1885 p. 754 sq.) et in Pseudo-Herodiano (Anecd. Var. I p. 186 sq.) et in interpolatione Heliae Monachi (ibidem p. 174 § 5) et in Pseudo-Hephaestionis § 14 et § 3 et § 28[a] et apud Pseudo-Moschopulum p. 46 sq. (ed. Titze) et in Tractatu Harleiano p. 325 sq. interiectis isdem tribus *πάθεσιν* (hoc ordine enumeratis: *ἀκέφαλος, λαγαρός, μείουρος*), item apud Isaacum Monachum p. 184 sq. interiectis sex affectibus (*προκέφαλος, ἀκέφαλος, προκοίλιος, λαγαρός, δολιχόουρος, μείουρος*). Apud Eustathium neque *ἰσόχρονος* usquam commemoratur neque *ἀπηρτισμένος*, sed *ἰσοχρόνων* vice apud Eustathium funguntur ei versus, qui *ὁλοδάκτυλοι* et *ὁλοσπόνδειοι* ab ipso appellantur, de quibus in capite VIII agam.

Quae Eustathius permultis locis affert: *εἰς* vel *πρὸς ἀπαρτισμὸν δακτύλου, εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἔπους, εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ στίχου*, ea ad *εἴδη* non pertinent, cum ab iis non aliena sint, quae Eustathius ipse alibi dicit: *πρὸς μετρικὴν πλήρωσιν, εἰς ἐκπλήρωμα στίχου, πρὸς μέτρου τελείωσιν.*

Denique cum *κακόφωνος* et *μαλακοειδής* non nisi eo quem citavimus loco (p. 1676, 15 sqq.) commemorentur ab Eustathio, *λογοειδής* et illo loco occurrit et p. 718, 24 (ad *Θ* 368), 742, 49 (ad *I* 145), 873 extr. (ad *Λ* 677 sqq.), 1166. 47 (ad *Σ* 594), 1249, 60 (ad *Φ* 526), 1295, 57 (ad *Ψ* 210 sq.); atque *τραχυφωνίας* saepe apud eum mentio fit: p. 719, 51 ad *Θ* 386. 824, 46 ad *K* 576. 923, 3 ad *N* 114. 939, 59 ad *N* 405. 1400, 33 ad *α* 133. Cf. praeterea p. 139, 29. 145, 31. 308, 28. 491, 38. 492, 16. 496, 34. 519, 41. 583, 25. 586, 12. 650, 25. 768, 63. 852, 56. 896, 52. 944. 25. 965, 47. 990, 51. 1033, 53. 1079, 19. 1120, 11. 1150, 29. 1208, 52. 1220, 25. 1234, 1. 1307, 37. 1541, 4. 1661 extr. 1775, 3. 1816, 63. 1901, 23. Copiose de *τραχύτητι* (i. e. de *τραχυφωνίᾳ*) egit e. g. Hermogenes in libro *περὶ ἰδεῶν* (cf. Walz, Rhet. Gr. III p. 232 sq.).

CAPUT VIII.

DE SCHEMASIN HEXAMETRI.

Omnes, qui supersunt, tractatus metricos ad hanc materiam pertinentes enumeravit Studemundus in adnotatione 13 ad p. 216 (Anecd. Var. I). Addendi sunt ex rhetoribus Ioannes Siculus p. 492—496 (in Walzii Rhet. Graec. vol. VI) et Planudes p. 556—560 (ibidem vol. V) et Hermogenes ipse p. 379 (ibid. vol. III). Cf. etiam Georgium Rauscher l. c. p. 13, p. 19 sq. p. 47—50.

Ad doctrinam *περὶ σχημάτων* hac spectant Eustathii adnotationes:

A. *Ὁλοδάκτυλοι.*

Eust. 1086, 11 ad *Π* 776 [cf. etiam 1952, 53 ad *ω* 40]:

⟨κεῖτο μέγας μεγαλωστί, λελασμένος ἱπποσυνάων⟩.

Καὶ ὅρα τὸ τοῦ στίχου τούτου ὁλοδάκτυλον, μέγεθος ἔχοντος μετρικὸν καὶ συνεπεκτεινομένου τῷ μεγαλείῳ τοῦ κειμένου καὶ συνεξομοιουμένου ὡς οἷόν τε ... τούτῳ δὲ ὁμοίως ὁλοδάκτυλοι καὶ οἱ ἐφεξῆς δύο στίχοι, συνεπικουροῦντες εἰς πλέον τῇ φραστικῇ σεμνότητι ἐν τῇ μακροτέρᾳ διατριβῇ. φησὶ γὰρ ⟨*Π* 777 sq.⟩

ὄφρα μὲν Ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει,

τόφρα μὲν ἀμφοτέρων βέλε' ἥπτετο, πῖπτε δὲ λαός ...

Καὶ οὕτω μὲν ὡς ἐρρέθη σεμνὸν ἐν τοῖς ῥηθεῖσι στίχοις τὸ ὁλοδάκτυλον. τὸ μέντοι ἐν Ὀδυσσείᾳ

τὼ δ' ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην ἀλλήλοιϊν ⟨*φ* 15⟩

σεμνὸν μὲν διὰ τοὺς σπονδείους, ἐπίτροχον δὲ διὰ τὸ ὀλιγοσύλλαβον.

Eust. 1275, 18 ad *Χ* 393:

Τοιοῦτον σεμνῶς ὁλοδάκτυλον·

ἠράμεθα μέγα κῦδος, ἐπέφνομεν Ἕκτορα δῖον.

Eust. 1734, 30 ad *ν* 92:

Καὶ ὅτι σεμνὸς ἐνταῦθα στίχος κατὰ τὸ ὁλοδάκτυλον τὸ

δὴ τότε γ' ἀτρέμας εὗδε λελασμένος ὅσσ' ἐπεπόνθει,

ὁποῖον σὺν ἄλλοις καὶ ἐν Ἰλιάδι τὸ

κεῖτο μέγας μεγαλωστί, λελασμένος ἱπποσυνάων ⟨*Π* 776⟩.

B. *Ὁλοσπόνδειοι.*

Eust. 836, 17 ad *Λ* 130:

Σημείωσαι δ' ἐνταῦθα καὶ ὅτι στίχου ὁλοσπονδείου κειμένου τοῦ

Ἀτρείδης, τὼ δ'αὖτ' ἐκ δίφρου γουναζέσθην

τὰ τοιαῦτα ἔπη εὐτελῆ φασὶν εἶναι οἱ παλαιοὶ τῇ τῆς στιχοποιΐας κατασκευῇ διὰ τὸ ὀλιγοσύλλαβον· δωδεκασύλλαβοι γὰρ ἐξ ἀνάγκης εἰσί· τούς γε μὴν ὁλοδακτύλους ἢ πολυδακτύλους μεγαλοπρεπεστέρους κρίνουσι. δῆλον δ' ὅτι σπάνιοι παρὰ τῷ ποιητῇ εἰσὶν οἱ ὁλοσπόνδειοι, ὁποῖος καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἐκεῖνος

τὼ δ'ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην ἀλλήλοιϊν ⟨*φ* 15⟩.

Quam adnotationem Eustathium apparet ex scholio Homerico A ad *Λ* 130 sumpsisse hoc:

„*Ἀτρείδης* etc." *ὅτι δυωδεκασύλλαβος ὁ στίχος, καὶ σπανίως χρῆται, ὡς καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ*

τὼ δ'ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην ἀλλήλοιϊν ⟨*φ* 15⟩.

ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς ἐπίκρισιν τῆς στιχοποιΐας, ὅτι εὐτελεῖς τῇ κατασκευῇ δοκοῦσιν εἶναι οἱ τοιοῦτοι. καὶ ὅτι τὸ γουναζέσθην καταχρηστικῶς ἀντὶ τοῦ ἱκέτευον (cf. Rauscher l. c. p. 19). [Ad scholia Homerica Eustathius ipse lectorem remittit verbis *φασὶν οἱ παλαιοί*].

Eust. 1923, 48 ad *χ* 175 [= *χ* 192]:

Ἰστέον δὲ ὅτι τῶν σεσημειωμένων Ὁμηρικῶν σπονδειακῶν ἤγουν δωδεκασυλλάβων ἑπτὰ ἐπῶν ἐστὶ καὶ ὁ προκείμενος, ἤτοι τὸ

σειρὴν δὲ πλεκτὴν ἐξ αὐτοῦ πειρήναντε,

καθὰ καὶ τὸ (cf. Eust. 1899, 56)

τὼ δ' ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην ἀλλήλοιϊν ⟨*φ* 15⟩,

ὃ καὶ προδεδήλωται, καὶ τὸ

θώρηκας ῥήξειν δήων ἀμφὶ στήθεσσιν ⟨*B* 544⟩·

οὕτω γὰρ οἱ παλαιοὶ γράφουσι συναιροῦντες τὸ „δηΐων" εἰς δισύλλαβον (cf. Eust. 282, 29).

Quae Eustathius ad eos versus affert, quos *ὁλοδακτύλους* et *ὁλοσπονδείους* appellat, cum nullo tractatuum metricorum consentiunt. Nec tamen Eustathium ipsum eam doctrinam invenisse eo apparet, quod, cum p. 1923, 48 doceat septem versus *ὁλοσπονδείους* apud Homerum occurrere, ipse in com-

mentariis quattuor tantum hos versus enumerat: *B* 544, *Λ* 130, *φ* 15, *χ* 175 = 192; addendi ei erant versus

Ψ 221 ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο,

ι 167 καπνόν τ' αὐτῶν τε φθογγὴν οἰῶν [τε] καὶ αἰγῶν,

ο 334 σίτου καὶ κρειῶν ἠδ' οἴνου βεβρίθασιν,

quorum δωδεκασυλλαβία iam in scholiis Homericis commemoratur (cf. Rauscherum l. c. p. 19). Aristarchus videtur primus versus δωδεκασυλλάβους et indagasse et signo διπλῆς notasse (cf. A. Ludwichium, Aristarch's Homerische Textkritik II 314). Nec tamen ad Aristarchum ipsum redeunt, quae hodie in scholiorum Homericorum corporibus supersunt scholia ad hexametros dodecasyllabos pertinentia, sed ad Aristonicum, qui Aristarchi notas criticas in libris περὶ σημείων Ἰλιάδος et περὶ σημείων Ὀδυσσείας diligenter interpretatus est. Verbo ὁλοσπόνδειος unus Eustathius videtur usus esse, in scholiis Homericis praeter δωδεκασύλλαβος occurrunt haec: δωδεκασύλλαβος καὶ ἐκ σπονδείων (ad *Ψ* 221) et σπονδεῖος ὅλος ὁ στίχος[1] (ad *ι* 167). Adiectivi ὁλοδάκτυλος praeter Eustathium in codice Ven. Marc. 483 (Anecd. Var. I p. 195) mentio fit, qui tamen Eustathii fons in hoc capite esse non potest. Praeter scholia Homerica eis, quae nobis servata sunt, pleniora Eustathio alium fontem praesto fuisse p. 1899, 56 ostendit ad versum *φ* 15:

⟨τὼ δ' ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην ἀλλήλοιϊν⟩,

ὃς δὴ στίχος καὶ ἐπαινεῖται ὡς ὁλοσπόνδειος καὶ τῷ στασίμῳ (cf. e. g. Aristot. poet. 24 p. 1459 b, 34) τοῦ μέτρου ἐξομοιούμενος τῇ στάσει (cf. e. g. Ioannem Siculum ed. Walz, Rhet. Graec. VI p. 492, 11) τῶν συναντώντων ἀλλήλοις κατὰ φιλίαν, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐπαινετοὶ ἑτέρωθι κατ' ἄλλον τρόπον οἱ ὁλοδάκτυλοι, ὁποῖον καὶ τὸ

κεῖτο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων ⟨*Π* 776⟩.

. . . Ὅτι δὲ τὸν ἐκ πέντε δακτύλων συγκείμενον στίχον καὶ ἕκτου σπονδείου ἢ τροχαίου πηδητικὸν μάλιστα γίνεσθαι οἴδασιν οἱ παλαιοί, ὁ τ ε χ ν ι κ ὸ ς παραδίδωσιν.

Quis ille fuerit, qui hoc loco ὁ τεχνικὸς appellatur ab Eustathio, certo dici non potest. Possis quidem de scholiis

[1] cf. etiam Schol. Hom. B ad *Μ* 381: ὁ στίχος ὅλος δακτυλικός.

Hephaestioneis, quorum forma uberior Eustathio praesto fuerit, cogitare. Attamen ratione habita eorum, quae apud rhetores, quos supra citavi, leguntur, probabilius de rhetore aliquo cogites.

CAPUT IX.

DE DIFFERENTIIS HEXAMETRI.

Doctrina de hexametri differentiis in permultis scriptionibus de re metrica servata est, quas sagaciter digessit Ludovicus Voltz l. c. p. 28 sq. Septem, quae in his statuuntur, differentiae hae sunt:

1) *κατενόπλιον* 2) *περιοδικόν* 3) *Σαπφικόν*, quae pertinent ad schemata versus heroici,

4) *βουκολικόν* 5) *ὑπόρρυθμον*, quae pertinent ad caesuras versus heroici,

6) *τέλειον*, qua agitur de partibus orationis,

7) *πολιτικόν*, qua agitur de animi affectibus.

Apud Eustathium tres tantum occurrunt differentiae: *κατενόπλιον, ὑπόρρυθμον, τέλειον*.

1) Eust. 1899, 60:

. . . ὁ κατ' ἐνόπλιον ῥυθμὸν πεποδισμένος στίχος, οὗ μέμνηται καὶ ὁ κωμικός (cf. Arist. Nub. 651), *ὁποῖος κατὰ τοὺς παλαιοὺς ὁ μετὰ δύο δακτύλους ἔχων σπονδεῖον κατὰ τὸ πάλιν καὶ πάλιν, οἷον*

ὣς φάτο δακρυχέων, τοῦ- δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ ⟨*A* 357⟩.
λέγοιτο δ' ἂν ἴσως κατ' ἐνόπλιον διὰ τὸ πρέπειν μὲν ῥυθμὸν τοιοῦτον καὶ τοῖς ἄλλως κινουμένοις μετὰ συντονίας, ἐπὶ πλέον δὲ τοῖς μεθ' ὅπλων σεμνῶς πηδῶσι καὶ κοῦφα πυρριχίζουσι.

Verbis *κατὰ τοὺς παλαιοὺς* remittimur ad nescio quem ex eis tractatibus, de quibus Voltzium egisse supra dixi. Hi enim omnes consentiunt inter se hoc fere modo *κατενόπλιον* interpretantes: *κατενόπλιον ἐστὶ δύο δάκτυλοι καὶ σπονδεῖος, καὶ πάλιν δύο δάκτυλοι καὶ σπονδεῖος, οἷον*

ὥς φάτο δακρυχέων, τοῦ- δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ ⟨*A* 357⟩.

Hanc doctrinam coniunxit Eustathius cum auctore aliquo ignoto, qui de rhythmo *κατ' ἐνόπλιον* egerat (cf. e. g. locos, quibus de *πυρρίχη* agitur, congestos ab Ernesto de Leutsch „Griechische Metrik" Gottingae 1841 p. 381 sq.).

2) Ad *ὑπόρρυθμον* illi tractatus haec fere afferunt: *Ὑπόρρυθμον ἐστὶ τὸ καθ' ἕκαστον πόδα ἀπαρτίζον εἰς μέρος λόγου, οἷον*

ὕβριος- εἵνεκα- τῆσδε, σὺ- δ' ἴσχεο- πείθεο- δ' ἡμῖν ⟨*A* 214⟩.

Idem versus cum eadem explicatione apud Eustathium occurrit omisso vocabulo sollemni *ὑπόρρυθμος*; quae autem eum praecedunt et sequuntur, docent hanc partem ex communi cum tractatus Saibantiani (p. 195 ed. Gaisford) et Pseudo-Hephaestionis paragraphi 27 fonte ab Eustathio ita esse depromptam, ut nonnulla neglegeret. Nam Eust. 740, 1 ad *I* 122 haec habet:

τούτων δὲ τῶν στίχων ἑκατέρου ἡ εἰς ἀνὰ δύο ἐννοίας τομὴ οὐ πάνυ μετρικῶς ἔχειν δοκεῖ τοῖς παλαιοῖς, οἵ φασιν ὅτι τὸ μέτρον χαίρει μὲν συνδεσμεῖσθαι τοὺς πόδας ἀλλήλοις, ὡς κατὰ μηδὲν (scribendum esse *μηδένα* vel *μηδέν'* ⟨sc. *πόδα*⟩ intellexit iam C. E. A. Schmidt in „Beiträge zur Geschichte der Grammatik des Griechischen und Lateinischen" Halis 1859 p. 545 sq.) *εἰς μέρος ἀπαρτίζειν λόγου, οἷον*

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσε ⟨*ι* 39⟩·

παραιτεῖται δὲ ὥσπερ τὸ κατὰ πόδα τέμνεσθαι, οἷον

ὕβριος- εἵνεκα- τῆσδε, σὺ- δ' ἴσχεο- πείθεο- δ' ἡμῖν ⟨*A* 214⟩, *ἔνθα καθ' ἕνα ἕκαστον πόδα καὶ μέρος λόγου ἀπαρτίζεται, οὕτω καὶ τὴν δίχα τομὴν ἤγουν τὴν εἰς δύο ἐννοίας, ὡς τὸ*

ἔνθ' οὔτ' Ἰδομενεὺς τλῆ-μίμνειν οὔτ' Ἀγαμέμνων ⟨*Θ* 78⟩·

οὕτω δὲ καὶ τὴν τριχῇ καὶ ἐπὶ πλεῖον διαίρεσιν. ῥυθμικὰ γάρ, φασι, ταῦτα ἢ μετρικά (C. E. A. Schmidt l. c.: *ῥυθμικὰ ταῦτα* ⟨*μᾶλλον*⟩ *ἢ μετρικά* vel *ῥυθμικὰ γὰρ ταῦτα, οὐ μετρικά*).

Tractatus Saibantianus autem (ed. Gaisford p. 195 in adnotatione) et Pseudo-Hephaestio haec fere tradunt:

Χαίρει δὲ μάλιστα τὸ αὐτὸ μέτρον τῷ συνδέσμῳ τῶν ποδῶν, ὅταν κατὰ μηδὲν (!) (*ἢ ἀπὸ μηδὲν* Pseudo-Hephaestio; cf. Studemundum in Philologo XLVI p. 29) *εἰς μέρος λόγου ἀπαρτίζῃ, ἀλλὰ συνδεδεμένοι πως εἰσὶν ἀλλήλοις, ὡς τὸ*

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσε ⟨ι 39⟩·
παραιτεῖται δὲ τὴν κατὰ πόδα τομήν, ὡς ἐν τῷ

ὕβριος- εἵνεκα- τῆσδε, σὺ- δ' ἴσχεο- πείθεο- δ' ἡμῖν ⟨A 214⟩·

καθ' ἕκαστον γὰρ πόδα καὶ μέρος λόγου ἀπήρτισται. παραιτεῖται δὲ καὶ τὴν δίχα τομήν, ὡς ἐν τῷ

ἔνθ' οὔτ' Ἰδομενεὺς τλῆ-μίμνειν οὔτ' Ἀγαμέμνων ⟨Θ 78⟩·

ἀπήρτισται γὰρ ἀληθῶς εἰς μέρος λόγου κατὰ τὸν τρίτον πόδα· καὶ τὴν ἐν τριχῇ διαίρεσιν, ὡς ἐν τῷ

ἥρως, μή μοι-τ' οὔνεκ' ἀμύμονα-νείκεε κούρην ⟨η 303⟩·

ῥυθμικὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἢ μετρικά (!). τὴν δὲ κατὰ τὸν τέταρτον πόδα . . . . Cf. etiam, quae Henricus zur Jacobsmuehlen adnotavit ad Pseudo-Hephaestionem p. 63 sq. et p. 73 sq. — Praeterea verba κατὰ μηδέν, quae et Eustathius et tractatus Saibantianus praebent (Pseudo-Hephaestio ἢ ἀπὸ μηδὲν), nec minus verba ῥυθμικὰ γάρ, φασι, ταῦτα ἢ μετρικά, de quibus Eustathius, tractatus Saibantianus, Pseudo-Hephaestio inter se consentiunt, docent depravatas has lectiones iam in illo tractatu περὶ διαφορῶν, quo unus quisque usus sit, infuisse.

3) Τέλειον.

Eust. 1256, 60 ad *X* 59: Τὸ δὲ

πρὸς δέ με τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέησον

ἐξ ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν συγκεκρότηται, τυχὸν μὲν σκευωρηθὲν ἐπίτηδες ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, τυχὸν δὲ καὶ ἁπλῶς οὕτω συμπεσόν.

Cum octo[1] tantum orationis partes sint, apparet Eustathium idem intellexisse atque ceteros illos metricos περὶ διαφορῶν tractatus verbis: τέλειον ἐστὶ τὸ ἔχον π ά ν τ α τὰ μέρη τοῦ λόγου.

In Anecd. Chisianis p. 28 ed. Mangelsdorf, apud Isaacum Monachum p. 183, 29 sq., apud Pseudo-Draconem p. 140, 16 sq., in tractatu Harleiano p. 327, 7 sq. ed. Gaisford, in Pseudo-Hephaestionis § 5 septem illis hexametri differentiis octava additur, quod genus κλιμακωτόν nominatur, (vel ἡλιοειδές, ἡλιωδές, vel προβάθμιον). Eiusdem deprehendi vestigium aliquod iam apud Eustathium p. 401, 33 ad *Γ* 182: γλυκέως ὑπὸ Πριάμου τῷ βασιλεῖ προσφωνηθὲν τὸ

ὦ μάκαρ Ἀτρείδη, μοιρηγενές, ὀλβιόδαιμον

---

[1] cf. locos, quos congessit C. E. A. Schmidt l. c. p. 218.

ἐπαινεῖται διὰ τὸ τὰς ἐν αὐτῷ λέξεις κατά τινα πρόοδον εὔτακτον ἀρξαμένας ἀπὸ μονοσυλλαβίας προσαύξεσθαι συλλαβικῶς κλημακηδὸν (scrib. κλιμακηδὸν) κατὰ προσθήκην ἀνάλογον τῇ ἀνόδῳ τοῦ φυσικοῦ χύματος τοῦ ἀριθμοῦ. μονοσύλλαβον μὲν γὰρ τὸ „ὦ", δισύλλαβον δὲ τὸ „μάκαρ", τριῶν δὲ συλλαβῶν τὸ „Ἀτρείδη" καὶ ἑξῆς ἕως πεντασυλλαβίας. ἔοικε δὲ Ὅμηρος τοιοῦτόν τι τεχνάσασθαι, εἰ καὶ κολοβὸν καὶ ἐν τῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου σκώμματι τῷ

Δύσπαρι, [⟨εἶδος ἄριστε⟩] γυναιμανές, ἠπεροπευτά ⟨cf. Γ 39 = Ν 769⟩·

ἐνταῦθα γὰρ ἡ μὲν κατάρχουσα τῶν λέξεων τρισύλλαβος, ἡ δὲ μετ' αὐτὴν τετρασύλλαβος, πεντασύλλαβος δὲ ἡ ὑστέρα. καὶ μὴν καὶ τὸ „τοξότα [⟨λωβητὴρ⟩], κέρ' ἀγλαὲ (sic) παρθενοπῖπα" ⟨cf. Λ 385⟩ τοιοῦτόν τι ἐστί.

Quis auctor huius octavae differentiae fuerit, indagari non potest; rhetores verbo κλιμακωτόν schema quoddam significant, cf. Volkmannum „die Rhethorik der Griechen und Römer" ed. alt. p. 476 et Hermogenem περὶ ἰδεῶν p. 286 ed. Walz.

CAPUT X.

DE VERSIBUS POLITICIS.

Byzantinorum versus qui dicitur politici Eustathius semel mentionem facit p. 11, 37:

οἱ δημοτικοὶ στίχοι, οἱ τὸ παλαιὸν μὲν τροχαϊκῶς ποδιζόμενοι, καθὰ καὶ Αἰσχύλος ἐν Πέρσαις δηλοῖ, ἄρτι δὲ πολιτικοὶ ὀνομαζόμενοι. μέτρον μὲν γὰρ αὐτοῖς πεντεκαίδεκα συλλαβαί. οἱ δὲ πολλοὶ καὶ εἰς ἑπτακαίδεκα ἢ καὶ πλείονας αὐτούς ποτε παρεκτείνουσι συλλαβάς, αἵ τινες αἱ πλείονες δηλαδὴ τῶν πεντεκαίδεκα· εἰ μὲν μετὰ σωμφώνων λαλοῦνται, γελῶνται ὡς ἄρρυθμοι καὶ σκώπτονται ὡς πολύποδες· εἰ δὲ μόνοις ἐκφωνοῦνται καθαροῖς φωνήεσι, λανθάνον τὸ πολύπουν ἔχουσι τῇ ταχείᾳ συνεκφωνήσει τῶν φωνηέντων καὶ σώζεται ὁ τροχαϊκὸς ῥυθμός.

His verbis vulgarem doctrinam de versu politico, Eustathii temporibus usitatissimo, servatam esse opinor; quae utrum aliunde deprompta sit an ex ipsius Eustathii eruditione profluxerit, certo dici nequit.

APPENDIX I.

DE FIGURIS MATHEMATICIS TERNORUM HEXAMETRORUM CONIUNCTIONE REPRAESENTATIS.

Appendicis instar hoc loco duo fragmenta addam, in quibus figuram quandam ternis versibus effici Eustathius narrat:

1) Eust. 1318, 17 ad Ψ 598—600:

Καὶ σημείωσαι, ὅτι τριῶν ἐνταῦθα στίχων ἐφεξῆς ἀλλήλοις κειμένων, τὸ „ἰάνθη“ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου στίχου ⟨598⟩ *καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ τρίτου* ⟨600⟩ *κείμενον σχῆμα κύκλου ἀποτελεῖ.*

Origo huius adnotationis incerta est. Alia est indoles, attamen aliquo modo similis eorum versuum, qui anacyclici vocabantur: cf. e. g. Leonidae Alexandrini epigramma „*ἀναστρέφον ἢ ἀνακυκλικόν*“ in Anthol. Pal. VI 323; Porfyrii versus anacyclicos in Baehrensii Poet. Lat. min. IV p. 268 = Publilii Optatiani Porfyrii carmina p. 30 ed. Lucianus Müller. Cf. etiam Ernestum de Leutsch „Griech. Metrik“ p. 200.

2) Eust. 397, 16 ad Γ 156:

Τοῦτο δὲ τὸ χωρίον τὸ „οὐ νέμεσις καὶ τὰ ἑξῆς“ τρίγωνον ἔφασαν οἱ καὶ περὶ τοιαῦτα καταγινόμενοι. εἰ γάρ τις τρίγωνον καταγράψει πλευρὰς ποιήσας τοὺς τρεῖς τούτους στίχους, ἐξ οἵου ἂν ἀδιαφόρως ἄρξηταί τις στίχου, δυνατόν ἐστιν ἀκωλύτως καὶ τοὺς ἑξῆς δύο συνείρεσθαι καὶ τὴν αὐτὴν διάνοιαν σώζεσθαι. καὶ ἀρχέτυπον τοῦτο γενέσθαι λέγουσι τοῦ τοιούτου ἔργου τοῖς ὕστερον ἐπιγραμματοποιοῖς.

Hanc adnotationem deprompsit Eustathius ex scholio Homerico ad Γ 156; etenim in codice Iliadis Veneto A haec leguntur: *τρίγωνον δὲ ἐπίγραμμα πρῶτος Ὅμηρος γέγραφε τὸ „οὐ νέμεσις Τρῶας“· ἀφ' οἵου γὰρ στίχου τῶν τριῶν ἀρξώμεθα, ἀδιάφορον.*

APPENDIX II.

Postremo loco has promo Eustathii adnotationes ad Ioannis Damasceni hymnum:

1) Eust. in Spic. Rom. V 175 init.: *Τούτων δὲ τῶν τεσσάρων ἐπῶν τὸ μὲν πρῶτον καὶ τρίτον ἡρῷά εἰσιν, ἐλεγεῖα δὲ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τέταρτον· ποδαπὸν δὲ τὸ ἡρῷον καὶ οἷον τὸ ἐλεγεῖον, ἀναλεκτέον ἐκ τῶν ἐξηγητῶν.*

2) Eust. ibid. p. 267 med.: *Λουτρὸν δὲ θεῖον τῆς παλιγγενεσίας. Σημείωσαι δὲ ὡς τῇ κοινῇ παρακολουθοῦντες χρήσει τε καὶ γραφῇ παλιγγενεσίαν ἐνταῦθα φαμέν· καλῶς τοῦτό γε ποιοῦντες· εἰ δέ γε τῷ ἰαμβικῷ προσεκτέον μέτρῳ, πάντως δὲ χρὴ μὴ ἀποστῆναι αὐτοῦ ἐν τοῖς παροῦσι, παλιγγενησίαν ἐνταῦθα χρὴ γράψαι, ἵνα προπαραλῆγον ἐν τῇ τοιαύτῃ λέξει τὸ η εὐμετρίαν ἀποτελῇ, ἄλλως γὰρ ἔσφαλται. καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος νοῦς ἀκριβὴς καὶ αὐτός· ὡς γὰρ πάλιν γινόμεθα τῷ ἁγίῳ λουτρῷ, οὕτω καὶ ἔτι προσφυέστερον πάλιν γεννώμεθα ὡς υἱοὶ θεοῦ· ὥστε καλὸν καὶ ἡ παλιγγενεσία κοινότερον, καὶ ἡ παλιγγενησία, ἣν ἐνταῦθα τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ.*

Alia, quae minoris momenti sunt in illo commentario Eustathiano, consulto praetermitto.

Facere denique non possum, quin hoc loco singulares gratias agam Guilelmo Studemund praeceptori meo carissimo, qui consilio optimo semper mihi praesto aderat.